

ROGATKA

GROCHOWSKA

CZASOPISMO ORGANIZACYJNO — KRAJOZNAWCZE
Oddziału PTTK Praga Południe im. Zygmunta Glogera

42

2008 • ROK XXIV

Z kart historii

TAJEMNICA POLAKÓWEJ GÓRKI z 1920 r. pod Ossowem * Andrzej Krochmal...	1	
MUZEUM MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO	Andrzej Krochmal	2

Z naszej dzielnicy

POMNIK PREZYDENTA STEFANA STARZYŃSKIEGO ...	Andrzej Kowalski	3
NOWA SYRENKA NA GROCHOWIE	Andrzej Kowalski	4
STAW GOŁAWSKI - JEZIORKO Z PRZYSZŁOŚCIĄ * Leszek Białkowski		6
KALENDARIUM PRAGI POŁUDNIE (10.2007-09.2008) * Andrzej Kowalski		7
KLUB MIŁOŚNIKÓW PRAGI		14

Poznajemy własny region

GMINA CELESTYNÓW		16
WYKAZ POMNIKÓW PRZYRODY NA TERENIE GMINY CELESTYNÓW		22
BAGNO CAŁOWANIE	oprac. Andrzej Kowalski	26
O RENIFERACH, KTÓRE NA MAZOWSZU ŻYŁY		29

Z naszego podwórka

ODDZIAŁ PTTK WARSZAWA PRAGA POŁUDNIE - Zjazdy Oddziału i jego władze*	31
Z życia naszej organizacji	

UCHWAŁA XVI WALNEGO ZJAZDU PTTK		34
ODDZIAŁY PTTK		36

Na turystycznych szlakach

WYCIECZKA "SZLAKAMI KRAJOZNAWCÓW	Danuta Kończak	38
REGULAMINY:		
*ODZNAKA KRAJOZNAWCZA "POWSTANIE LISTOPADOWE 1830-31"		40
ODZNAKA TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZA im. ks. Jerzego Popiełuszki.....		42
ODZNAKA TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZA Żołnierzy AK - Powstańcze Oddziały Specjalne "Jerzyki"		45
ODZNAKA TURYSTYCZNA "KAŻDEMU JEGO EWEREST 8848"		47
OGÓLNOPOLSKA ODZNAKA "SZLAKAMI WALK O NIEPODLEGŁOŚĆ"		49

Dla każdego coś ważnego

KU PRZESTRODZE	oprac. Leszek Białkowski	50
ALFABETYCZNY SPIS PUBLIKACJI Z NUMERÓW 26-41 ROGATKI GROCHOWSKIEJ *		55
Z żałobnej karty		

JADWIGA CZAJKA (1923 - 2008)		64
------------------------------------	--	----

SPONSOREM NINIEJSZEGO NUMERU Rogatki Grochowskiej
jest Urząd Dzielnicy Praga Południe
miasta stołecznego Warszawy

TAJEMNICA POLAKÓWEJ GÓRKI Z 1920 ROKU POD OSSOWEM

Bój pod Ossowem nazywany później Cudem nad Wisłą rozegrał się w dniach 13 i 14 sierpnia 1920 r., kiedy to polski kontratak zmusił do ucieczki dwa rosyjskie pułki z 79 Brygady Strzelców. Bitwa ta pochłonęła życie około 100 Polaków i prawie drugie tyle Rosjan.

Na skraju lasu pod Ossowem na małym cmentarzyku wojskowym z kaplicą pochowani są żołnierze z oddziałów polskich, których ciała z pola walki nie zabrały rodziny. Natomiast nie wiadomo co zrobili Rosjanie ze swoimi zabitymi. Prawdopodobne jest, że nie wszyscy zostali zabrani, a później odnalezione zwłoki zostały pochowane na polu walki, na niewielkim pagórku.

Od dawna miejscowa ludność, która to niewielki wzniesienie, położone na podmokłych łąkach, na południe od Ossowa, za małą rzeczką o nazwie Czarna Struga, nazywała je Polaków Górką. Jak wieść niesie miały być tu pochowane zwłoki rosyjskich żołnierzy. W dni świąteczne zapalane były świece i składane kwiaty.

Miejsce to na początku września tego roku postanowili przebadac archeolodzy. W wykopie o wymiarach 3 na 2 metry odnaleziono prawie kompletny szkielet ludzki. Po jego ułożeniu można stwierdzić, że ciało było ciągnięte za ręce i wrzucone twarzą w dół. Mogiła mogła pomieścić minimum sześć osób. Obok kości znaleziono też amunicję do rosyjskiego karabinu Mosin. Archeolodzy z Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków pod kierownictwem Jakuba Wrzoska, na podstawie przemieszczonych kości uważają, że miejsce to musiało być ponownie rozkopywane.

Przy szkielecie zachowały się skrawki materiału oraz guziki od angielskiej kurtki wojskowej. Znaleziono także resztki butów wyściełanych brzoźową korą. Według wojskowego historyka – płk Marka Tarczyńskiego odnalezione przedmioty potwierdzają, że w mogile pochowano żołnierzy, bolszewickich. Potwierdza to też fakt, iż Armia Czerwona zdobyła magazyny wojskowe w Murmańsku i Archangielsku z angielskim umundurowaniem. Żołnierzy ubierano w to co było wtedy dostępne.

Prace, które miały zakończyć się 12 września obejmują swym zasięgiem jeszcze jeden mały grób, który także miał być odsłonięty. Po zakończeniu prac i po zidentyfikowaniu kości przez antropologów wszystkie szczątki zostaną złożone do pudeł i zakopane w tym samym miejscu. Ponowny pochówek będzie celebrował prawosławny duchowny z Wołomina.

Dzięki podpisaniu w maju tego roku, listu intencyjnego przez trzy gminy, na których toczyły się walki pod Ossowem : Kobyłka, Wołomin i Zielonka oraz Starostwo Powiatu Wołomińskiego powstanie w tym miejscu Park Kulturowy pn. „Ossów Wrota Bitwy Warszawskiej 1920 r”. Planowana jest budowa Centrum Dokumentacji Wojny 1920 r. z muzeum i ośrodkiem naukowym. Powstaną także ścieżki dydaktyczne, odtworzone zostaną stanowiska obronne, a na spenetrowanej mogile pomnik. Autorem projektu „Ossów Wrota Bitwy Warszawskiej 1920 roku” jest Andrzej Ptaszyński z Urzędu Miasta Wołomin, który uważa, że ustawienie pomnika na mogile należy się pochowanym żołnierzom bolszewickim. Ustawienie pomnika ma nastąpić w 2009 r. Całemu przedsięwzięciu patronuje marszałek Sejmu Bronisław Komorowski, który uważa że: „Szacunek dla żołnierzy leży w polskiej tradycji. Warto pokazać Rosjanom, że tak samo odnosimy się do ich poległych. Uporządkowanie mogiły na Polaków Górze byłoby dobrym gestem w stosunkach polsko-rosyjskich.

Andrzej Krochmal

MUZEUM MARSZAŁKA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO

W dniu 11 września 2008 r. minister kultury Bogdan Zdrojewski podpisał list intencyjny oraz obiecał wsparcie organizacyjne i finansowe na rzecz powstania muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. Kompleks muzeum będzie się składał z dworku Milusin, w którym Marszałek mieszkał po wycofaniu się z życia publicznego w 1923 r. do chwili przewrotu majowego i dostępnego do zwiedzania obecnie. Do kompleksu muzeum ma też dołączyć: drewniana willa Otrando, która była pierwszym domem Piłsudskich w Sulejówku, obecnie zamieszkałym przez lokatorów, a także willa Bzów, w której mieści się przychodnia zdrowia i planowana jest budowa nowego budynku edukacyjno-muzealnego.

Willa „Milusin” odzyska dawny wystrój wnętrz z czasów, kiedy mieszkał tu jej sławny gospodarz. Pozostałe budynki po odrestaurowaniu mają spełniać rolę administracyjną i naukowo-badawczą przyszłego muzeum. Projekt ma być gotowy na 11 listopada, kiedy to będzie wmurowany kamień węgielny pod przyszłe muzeum, którego koszt szacuje się na 80 mln zł. Ministerstwo szacuje swoje wydatki na ten cel w przyszłym roku w wysokości 2,5 mln zł.

Dzięki wieloletnim staraniom Fundacji Rodziny Józefa Piłsudskiego muzeum nabiera realnych kształtów i stanie się stałym miejscem spotkań patriotycznych Polaków.

Andrzej Krochmal

Z naszej dzielnicy _____

POMNIK PREZYDENTA STEFANA STARZYŃSKIEGO

Rzeźba prezydenta Stefana Starzyńskiego, która od 1980 roku stała w Ogrodzie Saskim, została obecnie przeniesiona na Saską Kępę. Pomnik ustawiono przed Szkołą Podstawową Nr 143 (od strony ul. Saskiej), której patronem jest prezydent. Osłonięcia pomnika w nowym miejscu dokonała w dniu 15 września 2008 roku prezydent Warszawy Hanna Gronkiewicz-Waltz. Autorem rzeźby jest Ludwika Nitschowa.

Krótką informacją o autorce rzeźby.

Ludwika Nitschowa, z domu Krakowska, urodzona 6 grudnia 1889 w Radłowie, zmarła 28 marca 1989 w Warszawie. Była córką Jerzego (powstańca 1863) i Marii Wendorff (artystki malarki), żoną Romana Nitscha (serologa i bakteriologa, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego i Warszawskiego, członka PAU).

Po ukończeniu liceum przez dwa lata pracowała w pracowni Leona Wyczółkowskiego w Krakowie. W latach 1909-1912 uczyła się w Szkole Sztuk Pięknych dla Kobiet Marii Niedzielskiej, którą ukończyła z medalem. W latach 1923-1926 studiowała rzeźbę w Warszawskiej Szkole Sztuk Pięknych w pracowni Tadeusza Breyera. W 1929 roku z grupą uczniów Breyera założyła spółdzielnię "Forma", realizującą zamówienia na nagrobki, rzeźby kościelne i

architektoniczne. Pierwszą wystawę prac malarskich i rzeźbiarskich artystka miała w galerii Zachęta w 1929 roku. Od 1945 roku była członkiem Związku Polskich Artystów Plastyków. W 1950 roku rozpoczęła pracę na Wydziale Rzeźby Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. W 1956 została mianowana profesorem nadzwyczajnym. Była kierownikiem katedry rzeźby oraz prodziekanem wydziału. Pracę w ASP ukończyła w 1961 roku. Jej uczniami byli m.in. Kazimierz Gustaw Zemła i Stanisław Kulon.

Twórczość przedwojenna: pomnik Marii Skłodowskiej-Curie z roku 1934, pomnik warszawskiej Syreny z roku 1939. Do pomnika Syrenki w latach 1936-1937 pozowała Krystyna Kraheńska, choć twarz Syreny nie jest jej twarzą.

Twórczość powojenna: płaskorzeźba "Murarstwo" na Placu Konstytucji z roku 1952, posąg Kopernika przed fasadą Pałacu Kultury i Nauki z roku 1954, pomnik papieża Jana XXIII we Wrocławiu w roku 1968, pomnik Stefana Starzyńskiego w Ogrodzie Saskim z roku 1980, rzeźby portretowe np. Stanisława Noakowskiego z 1973, liczne portrety Fryderyka Chopina 1947, 1961, 1965, 1973, 1976-80.

Andrzej Kowalski

NOWA SYRENKA NA GROCHOWIE

Mamy na naszej dzielnicy pomnik „Syrenki”. Rzeźba została odsłonięta 18 września 2008 r. w Centrum Handlowo-Rozrywkowym PROMENADA przy ulicy Ostrobramskiej 75C. Jest ona ustawiona w basenie wodnym w głównym pasażu Centrum. Autorem rzeźby jest prof. Adam Myjak.

Krótką informacją o autorze rzeźby.

Adam Myjak (ur. 3 stycznia 1947 w Starym Sączu) – polski rzeźbiarz i pedagog,

profesor zwyczajny ASP. Studiował na wydziale rzeźby Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, którą ukończył w 1971 roku. Po obronie pracy dyplomowej związał się na stałe z macierzystą uczelnią, w której pracuje do dziś (tylko w latach 1979-1981 przebywał na stypendium twórczym w Duisburgu - RFN, gdzie na tamtejszym Uniwersytecie na Wydziale Sztuk Pięknych wykładał rzeźbę). W ASP przeszedł wszystkie szczeble kariery akademickiej od asystenta do profesora zwyczajnego. Był trzykrotnie wybierany na rektora tej uczelni (1990; 1996; 1999). Prowadził też na ASP własną pracownię rzeźby.

Adam Myjak jest autorem 50 wystaw indywidualnych krajowych i zagranicznych, m.in. w 1981 roku w Muzeum im. W. Lehmbrucka w Duisburgu, 1989 roku w Muzeum Bochum, w 1991 roku w Instytucie Kultury Polskiej w Pradze, w 1993 roku w Zachęcie w Warszawie, w Muzeum Rzeźby w Orońsku, w 1994 w Muzeum Rzeźby w Białymstoku, w 1999 roku w Galerii Studio w Warszawie. Brał udział w wielu prestiżowych wystawach zbiorowych sztuki polskiej w kraju i zagranicą.

Jest także autorem licznych realizacji:

pomnikowych - 1970 rok: Pomnik konia-krwiodawcy (wg projektu M. Wnuka; wspólnie z Januszem Pastwą w Dralewie), 1983 rok: Pomnik katyński dla tzw. Dolinki Katyńskiej na warszawskich Powązkach Wojskowych (zrealizowany, ale ze względów politycznych nie ustawiony), 1984 rok: Pomnik Tadeusza Kościuszki w Połańcu, Pomnik Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Zalesiu koło Warszawy;

medalierskich - Jana Pawła II, LOT-u (Paderewskiego, Słowackiego, Kusocińskiego, Moniuszki, Pendereckiego), Mikołaja Kopernika;

scenograficznych, m.in. scenografia do spektaklu "Prometeusz" w Teatrze Współczesnym we Wrocławiu oraz liczne prace w zbiorach: Muzeum Narodowego w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Wrocławiu, Szczecinie, Muzeum Śląskim w Katowicach, Muzeum w Bochum, Muzeum Lehmbrucka w Duisburgu, galerii BWA, zbiorach prywatnych krajowych i zagranicznych.

Andrzej Kowalski

Nie do wiary, jak czasem trudno obrócić czyn w myśl.

Karl Kraus

STAW GOCLAWSKI

JEZIORKO Z PRZYSZŁOŚCIĄ

W "Dzienniku" z 3 listopada 2008 r. znaleźliśmy artykuł traktujący o stawie - jezioroku oficjalnie zwanym Stawem Gociławskim, a przez okolicznych mieszkańców Jeziorkiem Balaton. Mieści się ono przy ulicy Jana Nowaka Jeziorańskiego. Wokół coś na kształt małego parku - parę ławek, trochę krzewów, drzew. Przez stawek przepływa struga, nie ma zatem wody stojącej, co jest ogromnym plusem dla czystości wody. Trochę "dzikich" kaczek, zmanierowanych (jak to ma miejsce w Warszawie), bo ani myślą one odlatywać na zimę do ciepłych krajów. Zresztą co to u nas za zimy. O tych prawdziwych, z kopnymi śniegami, siarczystymi mrozami opowieści snują nasi dziadkowie: "... a było to przed wojną".

Władze dzielnicy uznały, że miejsce wokół stawu, jak i on sam, po odpowiednim zagospodarowaniu, stanie się (w mniejszej skali) podobne do fragmentu Parku Paderewskiego (Skaryszewskiego). Zatem - małe boiska do piłki plażowej, place zabaw, estrada (kultura masowa), ścieżka zdrowia (ale nie ta milicyjna á la PRL), wypożyczalnia sprzętu, trasa rowerowa. Tyle dla ruchu, a co dla starszych? Utworzenie alei lipowej wzdłuż kanału (strugi), szpaler brzozowy od strony północnej, na granicy między przyszłym parkiem i osiedlem mieszkaniowym.

A jeśli park, to drzewa, krzewy ozdobne, klomby kwietne. Między nimi aleje spacerowe z mnóstwem ławek. Można będzie posiedzieć, coś poczytać, poplotkować, ponarzekać, powspominać...

Jezioroko to odobny rozdział planów: tarasy, pomosty spacerowe, kawiarnia (parterowa, przeszklona, z przesuwanymi drzwiami, by w ciepłe dni można posiedzieć niemal tuż przy wodzie). Na dopływie i odpływie wody - urocze drewniane mostki. W planach są również kaskady wodne! (Prawdziwy Balaton niech nam zazdrości).

Przy ścieżce zdrowia oczywiście urządzenia do ćwiczeń dla chętnych podnoszenia swej sprawności fizycznej. Nie zapomniano i o dzieciarni. Będą place zabaw podzielone na strefy wiekowe: dla maluchów, dzieci średnich i podrostków. Nie będzie żadnych konfliktów.

Imprezy masowe będą organizowane na rozległej łące z estradą. Na codzień będzie się tam można opalać, a w wietrzne dni puszczać latawce. (wspominając niegdysiejsze niedalekie lotnisko szybowcowe na Góclawiu.

Projekt zagospodarowania ma w marcu 2009 roku przedstawić publicznie firma Piotr Hardecki Architekt, która to wygrała (w czerwcu 2008) konkurs otwarty na zagospodarowanie tego terenu.

Zieleń (szczególnie szpalerowa) ma wyznaczać granice parku, który nie będzie miał trwałego ogrodzenia. Przykładowo - dwa szpalery drzew będą od południa, to znaczy od ruchliwej ulicy Abrahama (odgrodzi to park od spalin). Północna część będzie bazować na istniejącej alei akacjowej (odpowiednio "uparkowanej").

Cała ta inwestycja ma kosztować władze Dzielnicy Praga Południe 8 milionów złotych. I tu niezbędny wtręt - o ile miejscowa młodzież, dresiarze i wszelkiego autoramentu menele nie będą dewastować tego terenu, za kilka lat będziemy mieli prawdziwą perełkę upiększającą tę część naszej stolicy. Oby!

Każda taka inicjatywa, to głębszy oddech świeższego powietrza w ogromnie zanieczyszczonej atmosferze naszego miasta. Radni innych dzielnic, twórcie nowe enklawy zieleni, nie dopuście do zabetonowania każdego wolnego skrawka przestrzeni miasta (są już zakusy na wpuszczenie zabudowy na teren obecnych parków), zanim nad nami nie zawiśnie czapa duszącego i trującego smogu.

Leszek Białkowski

KALENDARIUM PRAGI POŁUDNIE (10.2007- 09.2008)

9.10.2007 Euzozegar

Na terenie dzielnicy zbudowana zostanie główna arena zawodów piłki nożnej EURO 2012 – Stadion Narodowy. Burmistrz Pragi Południe Tomasz Kucharski odsłonił dużą tablicę elektroniczną w kształcie piłki nożnej znajdującą się tuż pod ratuszem dzielnicy. Umieszczony w niej zegar odlicza czas jaki pozostał do rozpoczęcia Mistrzostw Europy w piłce nożnej „EURO 2012”. Po wstępie i zdjęciu szerokiej żółto-czerwonej szarfy zgromadzonym ukazał się

zegar, który wskazywał 1 705 dni, 3 godziny, 8 minut i kilkanaście sekund do rozpoczęcia mistrzostw. Burmistrz zapowiedział poważne zmiany w wyglądzie dzielnicy, a zwłaszcza frontów kamienic przy ul. Grochowskiej, gdzie znajduje się tablica.

18.10.2007 Kurier z Warszawy

Jan Nowak-Jeziorański stał się patronem ulicy na Pradze Południe. Nowa ulica biegnie równolegle do ul. Ostrobramskiej na granicy Grochowa i Gołławia (na tyłach centrum handlowego „Promenada”), powstała w 2004 r. Mimo, że była bezimienna to mieszkańcy nazywali ją „Anińską”. Z propozycją nadania jej imienia Jana Nowaka-Jeziorańskiego wystąpił samorząd osiedla Grochów Południowy. Wniosek w tej sprawie złożył do Rady Warszawy w lutym 2005 r., kilka tygodni po śmierci Kuriera z Warszawy.

Niedaleko tej ulicy podczas okupacji było zakonspirowane mieszkanie Stanisława Witkowskiego „Żbika”, z którego Jan Nowak-Jeziorański wyruszył w pierwszą misję do Londynu. Również niedaleko znajdują się ulice innych bohaterów Polski Podziemnej: gen. Emila Fieldorfa „Nila”, gen. Tadeusza Komorowskiego „Bora”, Leopolda Okulickiego „Niedźwiadka”. O tym wszystkim przypomniał wiceburmistrz Pragi Południe, jednocześnie przewodniczący samorządu Grochowa Południowego.

Rada Warszawy specjalnie dla zasług Jana Nowaka-Jeziorańskiego posłużyła się wyjątkową sytuacją w przepisach, które mówią, że zasłużona osoba może zostać patronem ulicy dopiero po pięciu latach od śmierci. Mimo szybkiego złożenia wniosku długo czekał w ratuszu na rozpatrzenie. Dopiero w marcu tego roku Hanna Gronkiewicz-Waltz pozytywnie go rozpatrzyła, a Rada Warszawy wydała ostateczną zgodę. W Warszawie jest już wprawdzie jedna ulica Jeziorańskiego (krewnego kuriera) obok Cytadeli, ale jest krótka i bez żadnych zabudowań. W perspektywie nowa ulica ma być przedłużona w obu kierunkach, a w osiedlach, które przy niej powstaną ma się osiedlić 30 tys. Mieszkańców.

15.11.2007 Muzeum Warszawskiej Pragi

Od 15.11.2007 r. (czwartek) rozpoczęła się zbiórka eksponatów dla powstającego Muzeum Warszawskiej Pragi. Zbiórka odbywa się w tymczasowej siedzibie muzeum przy ul. Targowej 45 w ciasnym pokoiku na piętrze. Na 6.12.2007 r. w Urzędzie Dzielnicy Praga Płn. Planowana jest akcja „Podaruj muzeum eksponat na mikołajki” prowadzona przez Wiesława Wideryńskiego z Muzeum Warszawskiej Pragi w organizacji. Przyszłe Muzeum pozyskało dotychczas cenne archiwum zakładu fotograficznego znalezione na poddaszu

kamienicy przy ul. Targowej 78, starą książkę ze stemplem biblioteki Wacława Olszewskiego przy ul. Ząbkowskiej 4, tabliczkę z drzwi mieszkania przy ul.

Ząbkowskiej 13 z nazwiskiem „S.C. Salomońscy”, archaiczny dzwonek z ul. Ząbkowskiej 3 z rosyjskim napisem „Proszę kręcić”.

Muzeum będzie oddziałem Muzeum Historycznego w. ST. Warszawy. Swoją siedzibę będzie miało w trzech sąsiadujących z bazarem Różyckiego XIX-wiecznych kamienicach przy ul. Targowej 50/52 oraz oficynie z odkrytymi fragmentami malowideł żydowskiego domu modlitwy. Na podwórzu planowane jest postawienie budynku, który pomieści restaurację, salę edukacyjną i centrum informacyjne. Przetarg na projekt muzeum ogłoszony zostanie w pierwszym kwartale 2008 r., po wyprowadzeniu się z kamienicy ostatnich lokatorów. Inwestycję wartą 30 mln zł sfinansuje miasto.

Wcześniej organizację muzeum planowano w pałacyku Konopackich przy Strzeleckiej. Obecnie w tym miejscu planowane jest powstanie Muzeum Wnętrz Mieszczańskich.

Pamiątki można przynosić, podarować, sprzedać lub wypożyczyć do skopiowania w każdy czwartek w godz. 15-18. Informacje pod tel. (022) 741 31 97, 695 645 501 lub e-mail: muzeumpragi@op.pl

18.11.2007 Przepompownia Saska Kępa II

Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji uruchomiło sześć pomp w nowej przepompowni Saska Kępa II zlokalizowanej na rogu Al. Waszyngtona i ul. Międzynarodowej, tuż przy Parku Skaryszewskim. Nowa przepompownia będzie odprowadzała ścieki z Pragi, Wawra i Wesolej do oczyszczalni ścieków „Czajka” w Białotęce. Po drodze ścieki dotrą jeszcze do przepompowni na Żeraniu, by po 5 godzinach dotrzeć do celu.

Budowa przepompowni planowana była już pół wieku temu, jednak dopiero przed 29 miesiącami ruszyła budowa. Jednak wybudowanie w przyszłości nowego kolektora na Pradze w pełni usprawni skanalizowanie prawobrzeżnej Warszawy. Nowa przepompownia pozwoli na zamknięcie dwóch innych, tymczasowych.

W centrum przepompowni znajdującym się kilka metrów pod ziemią znajduje się 6 pomp, głównych oraz 6 pomp zapasowych, które tłoczą nieczystości wcześniej oczyszczone z grubych odpadów np : gałęzie, szmaty itp. Na zainstalowanych kratkach by uniknąć poważnej awarii. Natomiast pompy dodatkowe mają wesprzeć działanie pomp głównych w przypadku silnych opadów deszczu. Koszt nowej inwestycji wyniósł 36,3 mln zł. Wybudowało ją konsorcjum firm PBG SA Wysogotowo k. Poznania oraz Hydrobudowa Włocławek.

20.11.2007 Odnowiony skwer na placu 1831 r.

Wiceburmistrz dzielnicy Praga Południe Adam Gzegżółka wraz z dziećmi z przedszkola przeciął wstęgę na Placu 1831 r. po jego rewitalizacji. Było to największe przedsięwzięcie z ochrony środowiska w tym roku w dzielnicy. Udało się zachować 3 unikatowe na terenie miasta wiązowce oraz posadzić 25 nowych drzew i dużo krzewów. Na placu znalazł się plac zabaw dla dzieci z mini karuzelą, obrotowym krzeselkiem i zjeżdżalnią.

29.11.2007 Wybór projektanta Stadionu Narodowego

Minister Sportu wybrał pracownię JSK Architekci do zaprojektowania Stadionu Narodowego w Warszawie na Pradze Południe. Jest to polska grupa działająca w Warszawie niemieckiej grupy projektowej JSK. Grupa ta zaprojektowała już wiele obiektów sportowych w Europie. Również w Warszawie zaprojektowali biurowiec – BTC Office Center przy al. Niepodległości 69 tuż obok stacji metra Wierzbno, siedzibę koncernu DaimlerChrysler u zbiegu al. Jerozolimskich i ul. Budki Szczęśliwickiej. Wiosną przyszłego roku ma powstać na Siekierkach nowy gmach telewizji TVN, a także stadion Legii przy Łazienkowskiej na 31,8 tys. Widzów przykryty dachem.

W Polsce JSK zaprojektowało jeszcze stadion na Euro 2012 we Wrocławiu, ogromny kompleks biurowo-handlowy Nowe Centrum w Toruniu oraz terminale lotnisk pasażerskich we Wrocławiu i Gdańsku.

18.12.2007 Sztuczne lodowisko na Pradze Płd.

Odbyła się debata w urzędzie dzielnicy nad projektem krytego lodowiska przy ul. Majdańskiej. Konkurs na projekt wygrał zespół Płaskowicki & Partnerzy Architekci. Budynek ma przypominać kształt bryły lodu w zabudowie miejskiej.

26-27.01.2008 Park Skaryszewski

Ogólnopolska akcja liczenia ptaków. Wśród czterech miejsc w Warszawie znalazł się Park Skaryszewski. Wraz z ornitologami wszyscy chętni mogli wziąć udział w tej akcji. W Parku ornitolodzy naliczyli m.in. ponad 500 mew śmieszek, które nie stanowią zagrożenia dla ryb w Jeziorku Kamionkowskim.

10.02.2008 Dzień Pragi

Na spotkaniu Rad Dzielnic w Teatrze Powszechnym im. Zygmunta Hubnera na Kamionku przyjęto wspólne stanowisko, w którym czytamy:

„W historii Pragi 10 lutego 1648 r., to jedna z najważniejszych dat, bowiem był to dzień, w którym król Władysław IV nadał Pradze przywilej miejski. Dziś obchodzimy 360 rocznicę tego wydarzenia.

Dziesięć lat temu, podczas uroczystej sesji z okazji 350 rocznicy nadania Pradze praw miejskich, radni obu dzielnic podjęli stanowisko określające zadania władz państwowych i samorządowych, które pozwoliłyby nadrobić wieloletnie zaniedbania i przywrócić rangę stoleczności, prawobrzeżnej Warszawy.

Dziś powtarzamy ten apel.

(...) Tych ambitnych planów nie zdołamy zrealizować bez władz Stolicy, Mazowsza i administracji państwowej, od których oczekujemy pomocy w finansowaniu zadań związanych z ratowaniem starej substancji miasta oraz rozwojem infrastruktury (...)

Dajmy Pradze drugą młodość.

Z tym hasłem, rok 2008 postanowiliśmy ogłosić Rokiem Pragi. Kalendarz imprez i wydarzeń kulturalnych, które planujemy w 2008 roku jest skierowany do wszystkich mieszkańców Warszawy i okolicznych gmin i ma na celu udowodnienie, że na Pradze warto inwestować i warto mieszkać.

Rada Dzielnic Praga Północ i Rada Dzielnic Praga Południe zwraca się do Rady m. ST. Warszawy o włączenie Roku Pragi do kalendarza imprez m. ST. Warszawy oraz zwracają się do Pani Prezydent m. ST. Warszawy o objęcie patronatem inicjatywy obu dzielnic."

W tekście wygłoszonym przez Burmistrza Dzielnic Pragi Południe czytamy:

Praga Południe.

Dzielnica, gdzie historia przeplata się z nowoczesnością. Dzielnica, która dzięki swej zabytkowej zabudowie urzeka swym niepowtarzalnym pięknem. Saska Kępa, Park Skaryszewski z Jeziorkiem Kamionkowskim, Park Obwodu „Praga” AK, Rogatki Grochowskie, czy Rezerwat krajobrazowo-historyczny Olszynka Grochowska to miejsce bliskie wszystkim mieszkańcom Warszawy.

Praga Południe tworzy bramę wschodnią centrum Warszawy, ze strategicznym węzłem komunikacyjnym Trasy Siekierkowskiej. To dzielnica zieleni, która dzięki swojej gościnności i klimatowi przyciąga ludzi młodych i artystów. Na jej terenie powstają nowe osiedla, w tym 30 tysięczne – wzdłuż ulicy Jana Nowaka Jeziorańskiego. Wkrótce zostanie oddane do użytku najnowocześniejsze w Warszawie Centrum Promocji Kultury przy ul. Podskarbińskiej. Plany władz dzielnicy obejmują również budowę kompleksu sportowego ze sztucznym lodowiskiem przy ul. Majdańskiej tak zwanego Praskiego Torwaru oraz filię Centrum Promocji Kultury na Saskiej Kępie. Szeroka oferta imprez kulturalnych pozwala mieszkańcom całej Warszawy na uczestnictwo, w takich przedsięwzięciach jak Święto Saskiej Kępy oraz

inscenizacjach ważnych wydarzeń historycznych przedstawiających Bitwę pod Olszynką Grochowską , a także Obronę Pragi przed Szwedami.

Dzięki wielu nowym inwestycjom i rewitalizacji starej części dzielnicy w najbliższych latach zostanie przywrócona dawna świetność Pragi Południe. Przyczynią się do tego również Mistrzostwa Euro 2012 i związana z nimi budowa na terenie naszej dzielnicy Stadionu Narodowego i nowej linii metra.

Chcemy, aby za kilka lat podróżni jadący z lewego na prawy brzeg Wisły mieli wrażenie, że wjeżdżają do „nowego miasta” – miasta zieleni, sportu, sztuki i nowoczesności.

Tadeusz Kucharski

Burmistrz Dzielnicy Pragi Południe

12.03.2008 Odbudowa wieży kościelnej w Marysinie Wawerskim

Po 64 latach kościół pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski w Marysinie Wawerskim odzyskał brakujący fragment wieży mierzącej w całości 72 metry.

Kościół jak i przylegający do niego klasztor zaprojektował krakowski architekt Zygmunt Gawlik w latach 1928 – 36 dla Zgromadzenia Sióstr Felicjanek. Budowla jak na owe czasy zyskała nowoczesną żelbetową konstrukcję, a fasadę zdobiły rzeźby wykonane przez Xawerego Dunikowskiego.

Podczas działań wojennych II Wojny Światowej świątynia stała się obiektem strategicznym. Jeszcze podczas wrześniowego ataku niemieckiego na Warszawę z tarasu widokowego, działania swoich żołnierzy, obserwował Adolf Hitler. Także podczas wyzwania Warszawy przez Armię czerwoną z tego samego tarasu obserwowali miasto żołnierze tej armii, a także polscy kościuszkowcy. Wieża jako punkt obserwacyjny została ostrzelana przez Niemców ze stanowisk zza Wisły. Ciężki ostrzał jesienią 1944 roku spowodował znaczne uszkodzenia i wieży groziło zawalenie. Na prośbę sióstr Felicjanek polscy saperzy wysadzili jej górną część. Po wojnie wieżę odbudowano do poziomu tarasu widokowego.

Nowy brakujący fragment wieży nie jest wierną kopią poprzedniej wieży. Ponieważ odbudowane mury są znacznie mniej odporne na ciężar więc wieża nie została wykonana z żelbetu lecz z lżejszej stalowej kratownicy. Także krzyż jest znacznie większy od poprzedniego. Całość poświęcił abp Sławoj Głódź.

Odbudowa była możliwa dzięki sponsorom pozyskanym przez proboszcza Bernarda Czerwińskiego. Projekt nieodpłatnie przygotowali zaprzyjaźnieni architekci. Nowy projekt zaakceptował stołeczny konserwator zabytków.

Kwiecień 2008 Przebudowa hal w Polskich Zakładach Optycznych

Sprzedano na internetowej aukcji pierwsze lokale mieszkalne w dawnych budynkach przemysłowych polskich Zakładów Optycznych. Lofty, bo tak się nazywają te nowe mieszkania są coraz modniejsze na świecie, ale i w Polsce w starych fabrykach Żyrardowa i Łodzi. Dawne budynki PZO na budowę loftów odkrył znany architekt Stanisław Fiszer. Do adaptacji przeznaczono budynki między ulicami Grochowską, a Kamionkowską. Na parterze budynków przewidziano sklepy, kawiarnie, galerie i biura, a na piętrze lokale mieszkalne o powierzchni od 71 do 270 m kw. Dopuszcza się także inne konfiguracje pomieszczeń uwzględniające upodobania klienta. W podziemiu zaplanowano garaże. Całość ma być gotowa w 2009 r. Inwestor z firmy West Development obiecuje zostawienie jak najwięcej oryginalnych elementów z dawnego wyposażenia zakładu: lamp, kabli, rur i przełączników, a także neonu z logo PZP.

19.07.2008 Potop szwedzki w Parku Skaryszewskim

W sobotnie popołudnie mieszkańcy Pragi i warszawiacy mieli niepowtarzalną okazję obejrzenia inscenizacji bitwy polsko-szwedzkiej o Warszawę z 1656 r. W Parku Skaryszewskim na dwa dni stanęło obozowisko z ponad 230 osobami z 22 grup historycznych z całej Polski, odtwarzających realia z czasów sarmackich. Zwiedzający mogli zapoznać się z uwczesnie panującymi zwyczajami XVII-wieczną modą, muzyką i uzbrojeniem. Można było samemu popробować wielu czynności. Bitwa trwała prawie dwie godziny. Było dużo wybuchów, palących się chałup i szarż konnych.

Szwedzki najazd na Warszawę trwał krótko, ale okazał się bardzo dotkliwy dla polskiej kultury. Okupanci po zdobyciu miasta przystąpili do grabieży wyposażenia kościołów i pałaców magnackich. Duże straty w wyposażeniu zanotował Zamek Królewski, którego zbiory były zaczątkiem Biblioteki Królewskiej w Sztokholmie.

Oprócz bitwy na Pradze walki toczyły się także na Bemowie w miejscu dzisiejszych pasów startowych na lotnisku, zwanych dawniej Górkami Szwedzkimi.

22.07.2008 Budowa Stadionu Narodowego rozpoczęta

Wojewoda Mazowiecki Jacek Kozłowski podpisał pozwolenie na budowę Stadionu Narodowego. To najszybciej podpisane pozwolenie w kraju urzędnicy przygotowali w ciągu 32 dni. Budowa stadionu ma być zrealizowana do 2011 r.

Trwają prace nad projektem budowlanym i przygotowaniem przetargu na generalnego wykonawcę. Już we wrześniu mają ruszyć prace przy palowaniu stadionu.

15.09.2008 Stefan Starzyński na Pradze

Rzeźba przedwojennego prezydenta Warszawy w obecności Pani Prezydent Warszawy Hanny Gronkiewicz-Waltz została ponownie odsłonięta na trawniku przed Szkołą Podstawową nr 143 przy ul. Saskiej.

18.09.2008 „Syrenka prawobrzeżnej Warszawy”

W centrum handlowym „Promenada” w obecności władz dzielnicy i zarządcy centrum dokonano odsłonięcia, wysokiego na dwa metry z patynowanego brązu, rzeźby syreny. Autorem jest prof. Adam Myjak, rektor ASP. Jest to już drugi pomnik syreny w dzielnicy. Pierwszy stoi przed urzędem dzielnicy.

Wydarzenia spisał : Andrzej Krochmal

KLUB MIŁOŚNIKA PRAGI

Klub Miłośnika Pragi działa od 2005 roku przy naszym Oddziale PTTK Warszawa Praga Południe im. Zygmunta Glogera. Klub zajmuje się popularyzacją historii naszej dzielnicy. Jego działalność, częściowo pokrywając się ze statutową działalnością PTTK, jest skierowana głównie do młodzieży szkolnej i zainteresowanych osób dorosłych. Klub propaguje zdobywanie odznak krajoznawczych takich jak „Warszawska Odznaka Krajoznawcza” (WOK), „Regionalna Odznaka Krajoznawcza” czy „Turysta Przyrodnik”. Aktualny skład Zarządu Klubu: Danuta Kończak (przewodnicząca), Jan Berger, Maria Grochowska, Andrzej Kowalski i Beata Tomecka.

Propozycją Klubu są tematyczne wystawy organizowane w cyklu miesięcznym (w nawiązaniu do wydarzeń historycznych). I tak: w styczniu – „Warszawa wolna”, w lutym – „Olszynka Grochowska”, w kwietniu – „Miejsca pamięci narodowej w stolicy”, w maju – „Polskie Konstytucje”, we wrześniu – „Tamten wrzesień 1939r.”, w październiku – „Zabytki Pragi”, w listopadzie – „Drogi do Niepodległości” lub „Śladami Powstania Listopadowego na Pradze” oraz w grudniu – „Wawer oskarża - 27 grudnia 1939r.”.

Typową trasą propagowaną i prowadzoną przez członków Klubu jest „Spacer po dawnej Pradze Południe” (z włączeniem części obecnej dzielnicy Wawer).

W kwietniu 2008 roku Klub zorganizował dla młodzieży konkurs i wystawę „Syrenka – herb Warszawy”. Prace konkursowe były dowolne. Miały one formę plastyczną syrenki, były fotografie i mini albumy wykonane dowolną techniką. Na konkurs wpłynęło 128 prac z 10 szkół warszawskich. Podsumowanie konkursu i zamknięcie wystawy odbyło się w naszym oddziale PTTK w dniu 18 czerwca, na którym wręczono młodzieży i nauczycielom nagrody i wyróżnienia.

Można ją pokonywać na raty (jej przejście rozłożyć na dwa lub trzy dni) lub korzystać ze środków komunikacji miejskiej. Poniżej podajemy jej uproszczony przebieg:

1. Teatr Powszechny,
2. ul. Skaryszewska – obóz przejściowy (II wojna światowa),
3. Kamionek – kościół - historyczne tablice: bitwy ze Szwedami, rzeź Pragi (J.Jasiński), Olszynka Grochowska, historia „Cudu nad Wisłą” – ks.J.Skorupka, elekcja na Kamionku (H. Walezy, 1573r.);
4. ul. Grochowska: Zakłady PERUN, d. Zakłady PZO (ul. Mińska 25), Słup Żelazny – pomnik budowy Szosy Brzeskiej, ul. Dobrowoja 3/5/7 – „Choinki Grochowskie”;
5. ul. Kordeckiego 54 – najstarsza szkoła na Grochowie,
6. Plac Szembeka – kościół: pamiątkowe tablice Powstania Listopadowego i drugiej wojny światowej;
7. „Olszynka Grochowska” – rezerwat historyczno-krajobrazowy (utworzony w 1982r.);
8. Goławek: ul. Kwatery Głównej – pałac Wierzbickiego (Dworek Grochowski), ul. Podolska 12 – dom Szypowskich (wytwórnia broni w czasach II wojny światowej);
9. ul. Płowiecka: pomnik 1920r. (pomnik Piłsudskiego), Zajazd Napoleoński;
10. Wawer: ul. 27 Grudnia (symboliczny cmentarz), ul. Widoczna 95 (dawna gospoda Bartoszka).

W roku 2007 Klub zorganizował w okresie od 9 maja do 13 czerwca wycieczki piesze po Grochowie pod hasłem „Moja Mała Ojczyzna – Praga”. W trakcie tych wycieczek młodzież zdobywała odznaki WOK w stopniu popularnym. Zweryfikowano 67 odznak, w tym SP nr 72 (opiekun Ewa Jaroszewska) – 16 odznak, SP nr 141 (opiekun Katarzyna Uhma) – 25 odznak i SP nr 215 (opiekun Agnieszka Kasperska) 23 odznaki.

GMINA CELESTYNÓW

Gmina Celestynów to gmina wiejska w województwie mazowieckim, w powiecie otwockim. Siedzibą gminy jest Celestynów. Do gminy należy 15 miejscowości: Celestynów, Dąbrówka, Dyzin, Glina, Jatne, Lasek, Ostrowik, Ostrów, Podbiel, Pogorzel, Ponurzyca, Regut, Stara Wieś, Tabor, Zabieźki. Według danych z 30 czerwca 2004, gminę zamieszkiwały 10 974 osoby.

Historia

Pierwsze wzmianki historyczne o Celestynowie i okolicznych wsiach pochodzą z 1827 r., natomiast Gmina Celestynów jako twór administracyjny powstała w 1952 r. Nazwa miejscowości pochodzi prawdopodobnie od imienia miejscowego karczmarza Celestyna, bądź też córki ówczesnego właściciela majątku Radzin - Celestyny Polakiewiczówny. Lasy wokół Celestynowa były w czasie Drugiej Wojny Światowej miejscem wielu działań zbrojnych ruchu oporu i lokalnej ludności. Organizowano akcje dywersyjne, wykolejano pociągi. Jedną z najbardziej znanych była akcja "Celestynów"- 20 maja 1943 roku oddział dyspozycyjny Kedywu komendy Głównej AK, złożony głównie z Grup Szturmowych Szarych Szeregów, pod dowództwem T. Zawadzkiego "Zośka" odbił na stacji kolejowej 49 więźniów przewożonych z Lublina do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu. Wydarzenie to zostało upamiętnione w książce Aleksandra Kamieńskiego pdt. „Kamienie na szaniec” Wydarzenie to uczczono również tablicą pamiątkową obok budynku stacyjnego.

Po okresie okupacji tereny stopniowo wracały do życia. Uniwersytet Warszawski zorganizował Obserwatorium Astronomiczne we wsi Ostrowik, w Celestynowie powstał ośrodek zdrowia. Datą graniczną w dziejach Celestynowa był rok 1952 - powstała Gmina Celestynów, wchodząca w skład miejsko - uzdrowiskowego powiatu w Otwocku. Stało się to początkiem nowego etapu rozwoju tych malowniczych terenów. W Lasku powstała placówka naukowo badawcza - Zakład Wysokich Ciśnień PAN.

Flaga i Herb

Obecny kształt i kolor flagi oraz herbu Gminy Celestynów obowiązuje od 1998 roku. Herbem Gminy Celestynów są w polu błękitnym dwie skrzyżowane gałązki dębowe z żołędziami barwy złotej oraz krzyżem kawalerskim, także barwy złotej. W swym przedstawieniu herb Gminy Celestynów odwołuje się do

miejscowych tradycji i przyrody, a pośrednio także do nazwy gminy. Krzyż kawalerski nawiązuje do słynnej Akcji Celestynów przeprowadzonej 20 maja 1943 roku. Ma on również nawiązywać do herbu rodziny Polakiewiczów, z których Tomasz był uczestnikiem kampanii napoleońskich 1812 i 1813 roku i został odznaczony krzyżem *V i r t u t i M i l i t a r i*. Liście i gałązki dębowe symbolizują najstarsze ziemie pokryte lasem dębowym, od których powstała nazwa Dąbrówka. W heraldyce krzyż może być również uznawany za wizerunek drzewa, zaś dąb jest symbolem siły, potęgi i piękna. Barwami Gminy Celestynów są kolory żółty - niebieski - żółty na fladze trójstrefowej, w układzie równoległych pasów poziomych jednakowej szerokości. Stosunek wysokości do długości flagi jest jak 5:8. Błękitna barwa pola tarczy herbowej ma odniesienie do nazwy gminy pochodzącej od imienia Celestyna Polakiewicza, który w 1871 roku w drodze spadku objął majątek Radzin po Leopoldzie Radzińskim. Łaciński wyraz *c a e l e s t i s*, od którego utworzono to imię, oznacza: należący do nieba, niebiański. Błękit jest w heraldyce symbolem piękna, wzniosłości, chwały oraz czystości, lojalności, wierności i rzetelności. Barwa złota symbolizuje wiarę, stałość, mądrość i chwałę.

Ciekawe budowle i miejsca

- Dworek Radzińskich (wybudowany w 1869 r. na terenie dóbr ziemskich, nazwany od nazwiska właścicieli Radziem, obecnie znajduje się przy ulicy Otwockiej 18 w Celestynowie),
- Cmentarz niemiecki w Ostrowie (do dziś są 2 murowane nagrobki z niemieckimi napisami, pozostałości po niemieckim cmentarzu),
- Schrony na Dąbrowieckiej Górze (stanowiły filar niemieckiej obrony w 1944 r.),
- Obserwatorium Astronomiczne Uniwersytetu Warszawskiego w Ostrowiku, w którym przechowywany jest meteoryt, który spadł pod Łowiczem w 1935 r.,
- Dróżniczówka w Celestynowie (Na przełomie XX wieku, gdy budowano żelazną kolej z Warszawy do Dębliń, w niewielkiej osadzie, jaką był wówczas Celestynów postawiono budynek stacyjny i kilkaset metrów dalej domek dróżnika. Stoją do dzisiaj, wpisano je w rejestr zabytków architektury kolejnictwa polskiego),
- Budynek stacji PKP w Celestynowie (zbudowany w 1900 roku),
- Kapliczka przydrożna w Ponurzycy,
- Kapliczka przydrożna w Lasku,
- Centrum Badań Wysokociśnieniowych w Lasku,
- Kamień upamiętniający akcję Kwedywu pod Celestynowem.

Postacie

- Hilary Koprowski – od 25 maja honorowy obywatel Celestynowa, wynalazca szczepionki przeciwko polio.
- Józef Sobota nieżyjący już mieszkaniec Reguta, który zasłynął ze swoich rzeźbionych w drewnie kapliczek. Można podziwiać w Muzeum Etnograficznym w Warszawie.

Gmina Celestynów cały czas się rozwija. Aby poprawić jakość życia mieszkańców oraz uatrakcyjnić tereny gminy rozpoczęto kanalizację gminy. Obecnie jest ona skanalizowana w 38%. W latach 2007 -2013 Gmina Celestynów zamierza dokończyć budowę kanalizacji w Celestynowie, Pogorzeli i Glinie oraz skanalizować kolejne miejscowości tj. Lasek, Dąbrówkę, Starą Wieś. Na terenie gminy działa dobrze rozwinięta sieć telefoniczna gwarantująca połączenia analogowe i cyfrowe. Działa dwóch operatorów Telekomunikacja Polska S.A. i Netia. Połączenia są poprowadzone liniami napowietrznymi i ziemnymi kablami i światłowodem. Część odbiorców, korzysta z połączeń radiowych (zwłaszcza mieszkańcy Podbieli i Ponurzyca) za pośrednictwem masztu antenowego ulokowanego w Celestynowie. Gmina posiada na całej swojej powierzchni zasięg do wszystkich sieci telefonii komórkowej.

Struktura powierzchni

Według danych z roku 2002, gmina Celestynów ma obszar 88,92 km², w tym: użytki rolne: 36%, użytki leśne: 54%. Gmina stanowi 14,46% powierzchni powiatu.

Głównymi atutami gminy są lasy. W przeważającej części terenu wchodzi one w skład Mazowieckiego Parku Krajobrazowego (MPK), gdzie łącznie z licznymi oczkami wodnymi stanowią rzadko spotykaną w kraju dziewiczą przyrodę. Przeważają zbiorowiska borowe, takie jak bór sosnowy suchy, bór sosnowy świeży oraz bór mieszany. Znaczący udział w powierzchni lasów mają też bór mieszany wilgotny i bardzo cenny przyrodniczo bór bagienny. Lasy liściaste (grądy) występują w niewielkich ilościach. Ochroną objęto "Celestynowski Grąd" - fragment dobrze zachowanego lasu liściastego - grądu. Do bardzo cennych należą ols porzeczkowy, ols torfowcowy i niewielkie tereny łąkowe. Nie objęte dotąd ochroną zbiorowiska łąkowe znajdują się w dolinie Strugi i Strugi Majdan. Osobliwością są liczne, a niestety zanikające na terenie kraju, zbiorowiska roślinności bagiennej i torfowiskowej: torfowisko wysokie, przejściowe i niskie. Dotychczas ochroną rezerwatową objęto "Żurawinowe Bagno" - fragment torfowiska wysokiego i przejściowego "Czarci Dół" - torfowisko wysokie z fragmentami otaczających go borów świeżych i bagiennych

oraz "Bocianowskie Bagno" - bory świeże, wilgotne i bagienne ze stanowiskami roślinności torfowiskowej i bagiennej. Na uwagę zasługują również inne tereny tego typu. Cenne przyrodniczo torfowiska to dotąd nie objęte ściślejszą ochroną: Reguckie Bagno torfowisko wysokie i Torfianka - jezioro potorfowiskowe (powstałe w miejscu eksploatacji torfu) otoczone łożowiskami. Wśród ponad 200 gatunków roślin występujących na terenie gminy Celestynów 30 objętych jest ochroną całkowitą lub częściową. Do roślin całkowicie chronionych należą m.in.: gnidosz królewski, irys syberyjski, kotewka orzech wodny, lilia złotogłów, mącznica lekarska, rosziczka okrągłolistna, storczyk bżowy i widłaki - jałowcowaty, torfowy i wroniec. Na terenie gminy 35 drzew jest objętych ochroną jako pomniki przyrody. W większości są to dęby szypułkowe i nieliczne egzemplarze lipy drobnolistnej i sosny zwyczajnej. Naukowcy oceniają, że 27% tlenu spożywanego przez Warszawę produkowana jest przez roślinność parku. Wspaniały mikroklimat oraz świeże i czyste powietrze są głównym atutem Celestynowa i okolic jako ośrodka turystyczno-wypoczynkowego.

Celestynów – wieś gminna w Polsce położona w województwie mazowieckim, w powiecie otwockim, w gminie Celestynów, na Równinie Garwolińskiej, na południowy wschód od Otwocka. W latach 1975-1998 miejscowość administracyjnie należała do województwa warszawskiego. Miejscowość jest siedzibą gminy Celestynów. Wieś (dawniej letniskowa) założona w 2. poł. XIX w., położona wśród lasów sosnowych, na obszarze wydmowym, w obrębie Mazowieckiego Parku Krajobrazowego. Wieś jest położona na trasie regionalnej Kolei Mazowieckich, według danych z października 2007 pociąg jeździ tu co godzinę, a podróż do Warszawy Śródmieście trwa typowo godzinę i 8 minut. Stacja kolejowa Celestynów jest granicznym przystankiem III strefy biletowej Kolei Mazowieckich. Podczas wojny światowej, 20 kwietnia 1943 na stacji kolejowej w mieście oddział Armii Krajowej (gł. członkowie Grup Szturmowych "Szarych Szeregów" dowodzeni przez T. Zawadzkiego "Zośkę") odbił 40 więźniów przewożonych przez Niemców z Lublina do Auschwitz.

Lasek – wieś w Polsce położona w województwie mazowieckim, w powiecie otwockim, w gminie Celestynów. W 1884 roku miejscowość zamieszkała była przez 3 mieszkańców i nosiła wtedy nazwę Lasek Otwocki. Należała wówczas do parafii Karczew wchodzącej w skład gminy Otwock. Od 1952 roku miejscowość weszła w skład gminy Celestynów. Na terenie wsi położony był majątek "Skarbonka" należący do profesora Edmunda Jankowskiego. Obecnie na jej terenie znajduje się filia Instytutu Wysokich Ciśnień UNIPRESS - ośrodek Polskiej Akademii Nauk, kierowanego przez prof. Sylwestra Porowskiego.

Ostrowik – wieś w Polsce położona w województwie mazowieckim, w powiecie otwockim, w gminie Celestynów. W latach 1975-1998 miejscowość należała administracyjnie do województwa warszawskiego. Od 1973 roku w Ostrowiku funkcjonuje Północne Obserwatorium Astronomiczne Uniwersytetu Warszawskiego.

Podbiel – wieś w Polsce położona w województwie mazowieckim, w powiecie otwockim, w gminie Celestynów. Podbiel należąca do gminy Celestynów (od 1952r). 428 mieszkańców – 2002r. Założona w XVIII w. Ułożona wzdłuż starego gościńca z Kołbieli do Osiecka. Według niektórych podań nazwa miejscowości pochodzi od jej położenia w pobliżu dużych obszarów łąk które kwitnąc w pewnym okresie letnim stwarzają wrażenie białych stąd też ich regionalna nazwa „biel” (słowotwórczo miejscowość „pod” „bielą” – Podbiel). Inne podania podają iż nazwa miejscowości jest związana z powszechnym występowaniem na tych terenach rośliny zwanej podbiałem w latach założenia miejscowości, a według kolejnych wywodzi się bezpośrednio od słowa biel oznaczającego wygląd bagna wiosną. Sąsiadująca bezpośrednio z jednym z najpiękniejszych terenów Mazowieckiego Parku Krajobrazowego oraz obszarem przyrodniczym „Bagna Całowanie” – najcenniejszego przyrodniczo terenu gminy, na terenie którego odkryto najstarsze bo pochodzące z końca epoki lodowcowej ślady osadnictwa na Mazowszu (tzw. osada łowców reniferów - wydma na terenie Bagna Całowanie). W latach 1975-1998 miejscowość administracyjnie należała do województwa warszawskiego.

Regut – wieś w Polsce położona w województwie mazowieckim, w powiecie otwockim, w gminie Celestynów niedaleko Warszawy. W latach 1975-1998 miejscowość administracyjnie należała do województwa warszawskiego. Miejscowość nie zajmuje dużego terenu, ale jest bardzo charakterystyczna, bowiem w jej okolicy znajdują się lasy sosnowe i polodowcowe wydmy. Regut powstał w XVI wieku. Należał wtedy do starostwa osieckiego. Był wsią królewską. Część pierwszych mieszkańców Reguta nabyła swoje majątki w drodze okupu. Ks. Kacper Sadłocza na rozkaz króla zasiedlał tereny starostwa. Na przełomie XVI i XVII w. Regut wyróżniał się na tle innych miejscowości na tym obszarze. Wykupowano nowe ziemie. Jest to dowód na to, że mieszkańcy wsi byli zamożni. Według zapisków z 1660 r. Regut został całkowicie spalony podczas wojen szwedzkich. Bardzo powoli został znowu zasiedlony i odbudowany. Zaczęły też powstawać inne miejscowości jak: Tabor, Podbiel, Ponurzyca. W Regucie jako pierwszej miejscowości w starostwie osieckim

dokonano bardzo ważnej zmiany – zmieniono pańszczyznę na czynsz. Rozwinęła się uprawa wielu roślin, jednak trzeba było oddawać część plonów do folwarku Chrosna i dworu Osieck. Mimo iż mieszkańiec Reguta był najzamożniejszy ze wszystkich mieszkańców starostwa, nie mógł sam rozporządzać swoim majątkiem. Musiał bowiem utrzymywać swojego władcę w Osiecku. Szansą na rozwój miała się stać Konstytucja 3 maja. Jednak rzeczywistość okazała się inna. Walki powstałe w obronie konstytucji nie ominęły również Reguta. Tu obozowały wojska polskie i przechodziły tędy wojska rosyjskie. Przez to chłopci reguccy nie mogli nic zasiać na polach podczas insurekcji kościuszkowskiej. Znaczny rozkwit nastąpił w XIX w. Wtedy znowu Regut był jedną z najbogatszych miejscowości starostwa osieckiego. Regut nie ma wielu zasłużonych ludzi, jednak jest jedna taka osoba, która niewątpliwie wpisała się w historię. Jest to Józef Sobota, znany rzeźbiarz. Jego dzieła w większości przepadły, ale część została wykupiona przez muzea (np. Państwowe Muzeum Etnograficzne) i kolekcjonerów. Więcej informacji o Józefie Sobocie można znaleźć w książce M. Prokopka "Życie i twórczość rzeźbiarska Józefa Soboty" oraz w książce Aleksandra Jackowskiego "O rzeźbach i rzeźbiarzach". Regut znany jest również z drużyny piłkarskiej RKS Bór Regut. To właśnie ta drużyna wybudowała stadion piłkarski, jedyny taki stadion na terenie gminy Celestynów.

Zabieźki – wieś w Polsce położona w województwie mazowieckim, w powiecie otwockim, w gminie Celestynów, na granicy gmin Kołbiel i Osieck, jednak administracyjnie należy do gminy Celestynów. Spowodowane jest to jej szczególnym położeniem; linia kolejowa Warszawa-Dęblin jest dla mieszkańców jedynym dogodnym połączeniem. Wieś jest położona na trasie regionalnej Kolei Mazowieckich, według danych z marca 2006 pociąg jeździ tu co godzinę, a podróż do Warszawy Śródmieście trwa typowo godzinę i 18 minut. W latach 1975-1998 miejscowość administracyjnie należała do województwa warszawskiego, tworząc niewielką eksklawę, otoczoną ze wszystkich stron obszarem województwa siedleckiego. Dawna nazwa wsi Zabieszki, Zabieże, Zabieszka, Zabieska, a także Zabieźka. Wieś położona na skraju Lasów Osieckich na trakcie z Osiecka do Kołbieli, w 1564 wymieniana jako wieś królewska w starostwie niegrodowym osieckim. Do 1973 w gromadzie Kąty. W 1983 roku zbudowano tu kościół p.w. M.B. Czesłochowskiej i erygowano parafię.

**Wykaz pomników przyrody na terenie gminy Celestynów
stan na grudzień 2004 r.**

gmina: C E L E S T Y N Ó W					
Lp.	Nr rej. woj.	Obiekt	Wymiary: obw. [m] wys. [m]	Lokalizacja	
				bliższa	ogólna
1	115	grusza polna	<u>2,30</u> 17	we wsi Lasek, na gruncie rolnym p. Heleny Żołądek	otulina
2	234	dąb szypułkowy	<u>3,85</u> 28	Celestynów, pomiędzy ul. Obrońców Pokoju a peronem kolejowym w pobliżu cieku wodnego	otulina
3	282	sosna zwyczajna	<u>3,10</u> 14	Pogorzel, przy boisku nad Strugą na działce rolnej St. Wójcika	park
4	326	dąb szypułkowy	<u>2,90</u> 30	Lasek, na działce leśnej na tyłach lecznicy weterynaryjnej	park
5	332	dąb szypułkowy	<u>3,55</u> 24	Leśnictwo Pogorzel, oddz. 293m	park
6	709	lipa drobnolistna z gniazdem bociana białego	<u>3,87</u> 14	Regut, ul. Kasztanowa 10, na posesji S.Wojdowicza	otulina
7	726	lipa drobnolistna	<u>7,45</u> 16	Podbiel, na działce leśnej nr 1618/2 H.Szuchnika, w pobliżu strugi Majdan	park
8	943	dąb szypułkowy "Stanisław"	<u>3,60</u> 22	Celestynów, ul. Obrońców Pokoju 34	otulina
9	1217	dąb szypułkowy	<u>6,20</u> 19	Tabor, przy drodze polnej za zabudowaniami A. Młota	park
10	1219	dąb szypułkowy	<u>3,80</u> 23	Regut, na granicy działek rolnych o nr. ewid. 2971/2973, ok. 20 m od niebieskiego szlaku	park
11	1231	dąb szypułkowy	<u>3,38</u> 17	Celestynów, przy posesji ul. Osiecka 62	otulina
12	1445	dąb szypułkowy	<u>3,36</u> 21	Dąbrówka, ul. Boczna na przeciwko numeru 5	park
13	1444	dąb szypułkowy	<u>3,30</u> 18	Celestynów, Skrzyżowanie ulic Orzeszkowej i Laskowskiej	otulina
14	106	2 dęby szypułkowe	<u>4,57-5,10</u> 21-22	wieś Ponurzyca, na działce p. Jana Łagowskiego	park

gmina: CELESTYNÓW

Lp.	Nr rej. woj.	Obiekt	Wymiary: obw. [m] wys. [m]	Lokalizacja	
				bliższa	ogólna
15	246	2 dęby szypułkowe	<u>3,30-4,80</u> 22	Lasek, na terenie Zakładu Wysokich Ciśnień PAN "Unipress" (obecnie Centrum Badań Wysokociśnieniowych PAN "UNIPRES")	otulina
16	247	2 dęby szypułkowe	<u>2,70-3,55</u> 25	Lasek, obok ZWC PAN "Unipress"	otulina
17	258	2 dęby szypułkowe	<u>2,95-4,55</u> 17-25	przy drodze Pogorzel -Biała Góra - Janów, w pobliżu osady Okoły	park
18	283	3 dęby szypułkowe, 1 lipa drobnolistna	<u>3,07-3,60</u> 22-23	Celestynów, ul. Otwocka 18 (w parku przy dworze Radzińskich)	otulina
19	327	2 dęby szypułkowe	<u>3,35-3,05</u> 25-30	Lasek, na działce leśnej na tyłach lecznicy weterynaryjnej	park
20	897	2 dęby szypułkowe	<u>3,00-3,05</u> 26-26	Celestynów, ul. Otwocka obok przedszkola, w pasie drogowym	otulina
21	1218	3 dęby szypułkowe	<u>3,28-4,18</u> 20-25	Jatne 58, przy zabudowaniach P. Kelera	otulina
22	1221	5 dębów szypułkowych	<u>2,70-3,32</u> 16-20	Glina, ul. Wilcza 11, w szpalerze drzew, na łące	otulina
23	1446	4 dęby szypułkowe	<u>2,79-3,28</u> 16-20	Leśnictwo Celestynów, oddział 293, w sąsiedztwie Pogorzelskiej Strugi	park
24	1443	1 wierzba, 1 lipa drobnolistna, 1 żywotnik (tuja), 1 dąb szypułkowy	2,85 3,25 1,32 2,8	Celestynów, ul. Otwocka 18 (w parku przy dworze Radzińskich), w sąsiedztwie pomnika przyrody nr ew. WKP 283	otulina
1	115	grusza polna	<u>2,30</u> 17	we wsi Lasek, na gruncie rolnym p. Heleny Żołądek	otulina
2	234	dąb szypułkowy	<u>3,85</u> 28	Celestynów, pomiędzy ul. Obrońców Pokoju a peronem kolejowym w pobliżu cieku wodnego	otulina
3	282	sosna zwyczajna	<u>3,10</u> 14	Pogorzel, przy boisku nad Strugą na działce rolnej St. Wójcika	park
4	326	dąb szypułkowy	<u>2,90</u> 30	Lasek, na działce leśnej na tyłach lecznicy weterynaryjnej	park
5	332	dąb szypułkowy	<u>3,55</u> 24	Leśnictwo Pogorzel, oddz. 293m	park

gmina: CELESTYNÓW

Lp.	Nr rej. woj.	Obiekt	Wymiary: obw. [m] wys. [m]	Lokalizacja	
				bliższa	ogólna
6	709	lipa drobnolistna z gniazdem bociana białego	<u>3,87</u> 14	Regut, ul. Kasztanowa 10, na posesji S.Wojdowicza	otulina
7	726	lipa drobnolistna	<u>7,45</u> 16	Podbiel, na działce leśnej nr 1618/2 H.Szuchnika, w pobliżu strugi Majdan	park
8	943	dąb szypułkowy "Stanisław"	<u>3,60</u> 22	Celestynów, ul. Obrońców Pokoju 34	otulina
9	1217	dąb szypułkowy	<u>6,20</u> 19	Tabor, przy drodze polnej za zabudowaniami A. Młota	park
10	1219	dąb szypułkowy	<u>3,80</u> 23	Regut, na granicy działek rolnych o nr. ewid. 2971/2973, ok. 20 m od niebieskiego szlaku	park
11	1231	dąb szypułkowy	<u>3,38</u> 17	Celestynów, przy posesji ul. Osiecka 62	otulina
12	1445	dąb szypułkowy	<u>3,36</u> 21	Dąbrówka, ul. Boczna na przeciwko numeru 5	park
13	1444	dąb szypułkowy	<u>3,30</u> 18	Celestynów, Skrzyżowanie ulic Orzeszkowej i Laskowskiej	otulina
14	106	2 dęby szypułkowe	<u>4,57-5,10</u> 21-22	wieś Ponurzyca, na działce p. Jana Łagowskiego	park
15	246	2 dęby szypułkowe	<u>3,30-4,80</u> 22	Lasek, na terenie Zakładu Wysokich Ciśnień PAN "Unipress" (obecnie Centrum Badań Wysokociśnieniowych PAN "UNIPRES")	otulina
16	247	2 dęby szypułkowe	<u>2,70-3,55</u> 25	Lasek, obok ZWC PAN "Unipress"	otulina
17	258	2 dęby szypułkowe	<u>2,95-4,55</u> 17-25	przy drodze Pogorzal -Biała Góra - Janów, w pobliżu osady Okoły	park
18	283	3 dęby szypułkowe, 1 lipa drobnolistna	<u>3,07-3,60</u> 22-23	Celestynów, ul. Otwocka 18 (w parku przy dworze Radzińskich)	otulina
19	327	2 dęby szypułkowe	<u>3,35-3,05</u> 25-30	Lasek, na działce leśnej na tyłach lecznicy weterynaryjnej	park
20	897	2 dęby szypułkowe	<u>3,00-3,05</u> 26-26	Celestynów, ul. Otwocka obok przedszkola, w pasie drogowym	otulina

21	1218	3 dęby szypułkowe	<u>3,28-4,18</u> 20-25	Jatne 58, przy zabudowaniach P. Kelera	otulina
22	1221	5 dębów szypułkowych	<u>2,70-3,32</u> 16-20	Glina, ul. Wilcza 11, w szpalerze drzew, na łące	otulina
23	1446	4 dęby szypułkowe	<u>2,79-3,28</u> 16-20	Leśnictwo Celestynów, oddział 293, w sąsiedztwie Pogorzelskiej Strugi	park
24	1443	1 wierzba, 1 lipa drobnolistna, 1 żywotnik (tuja), 1 dąb szypułkowy	2,85 3,25 1,32 2,8	Celestynów, ul. Otwocka 18 (w parku przy dworze Radzińskich), w sąsiedztwie pomnika przyrody nr ew. WKP 283	otulina

BAGNO CAŁOWANIE

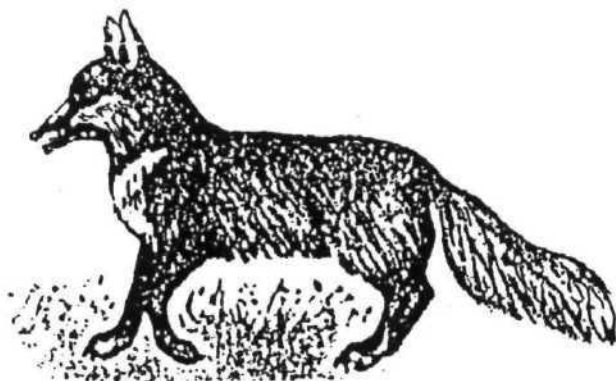
Torfowisko Całowanie jest jednym z największych torfowisk Mazowsza (1 200 ha). Jest to soligeniczne torfowisko niskie, położone na zboczach doliny Wisły, w granicach Mazowieckiego Parku Krajobrazowego. Bagno Całowanie zostało zatwierdzone jako obszar Natura 2000 ze względu na Dyrektywę Siedliskową i jest na liście proponowanych obszarów ze względu na Dyrektywę Ptasią.

Torfowisko powstało na terasie nadzalewowej doliny Wisły i jest obficie zasilane wodami gruntowymi. Ciągnie się pasem o długości 15 km i szerokości około 3 km. Miąższość złóż torfowych osiąga tutaj nawet 4 m. Od dawna obszar ten był użytkowany przez człowieka. Turzycowiska były corocznie wykaszane na siano i ściółkę oraz wypasane, dzięki temu nie mógł tutaj wkroczyć las. Na niewielką skalę wydobywano też torf, a w powstających dołach utworzyły się niewielkie zbiorniki wodne. Do dzisiaj jednak większa część obszaru została osuszona, ale mimo tego naturalna szata roślinna zachowała się w dobrym stanie.

Bardzo charakterystycznym elementem na tym równinnym terenie są wydmy, które wyrastają często nawet kilka metrów ponad powierzchnię okolicznych łąk. Przecinają one torfowisko pasem biegnącym z północy na południe. Ich obecność uwarunkowana jest faktem, że kompleks torfowisk, podobnie jak znaczna część Mazowieckiego Parku Krajobrazowego, leży w pradolinie Wisły. Wydmy wyrastają ponad równinną powierzchnię okolicznych łąk na kilka metrów. Niektóre z nich porośnięte są lasem. Większość jednak nadal pozostaje odkryta. Największą z wydm jest Pękatka. Znajduje się ona w centralnej części torfowiska przy polnej drodze łączącej Podbiel z Całowaniem. Ten imponujący i rozległy twór geologiczny jest niezwykle cennym stanowiskiem archeologicznym. W latach 60. odkryto tu wiele śladów dawnych kultur. Najstarsze znaleziska pochodzą sprzed 13 tys. lat. Stanowiska te, dzięki stratygraficznemu układowi nawarstwień kulturowych, jak i zazębienie się z utworami biogenicznymi (torfem) nie mają sobie równych na całym Niżu Europejskim. Z tego też względu, że odkryto tu najstarsze bo pochodzące z końca epoki lodowcowej ślady osadnictwa na Mazowszu (tzw. osada łowców reniferów) wydma została wpisana do rejestru zabytków.

Właściwie wszystkie tutejsze wydmy kryją w sobie zagadki lub owiane są legendami. Na "Kobylej Górze" po jednym z powstań podobno zakopywano zabite w walkach konie. Z kolei według tutejszej legendy na "Niedźwiedziej Górze" padł ostatni z zamieszkujących niegdyś okoliczne lasy niedźwiedzi.

Zdarzenie to miało mieć miejsce w XVIII w. Ile w tym prawdy - nie wie nikt. Przed wiekami okoliczne lasy znane były pod nazwą Puszczy Osieckiej. W leżącym na południowo-wschodnim skraju torfowiska Osiecku znajdował się niegdyś dwór myśliwski książąt mazowieckich. Istniał on od XIV wieku, a zniszczony został dopiero w czasie najazdów szwedzkich. Tuż obok rozciągał się zwierzyniec, w którym trzymano jelenie i kozice.

Badania archeologiczne wykazują, że ziemie wchodzące dziś w skład powiatu otwockiego były zamieszkane już w okresie paleolitu (14-10 tysięcy lat temu). Kiedy z Pomorza i Mazur zaczął wycofywać się na północ grubo płaszcz lądolodu skandynawskiego, a pejzaż Mazowsza przypominał krajobrazy tundry, okolice Otwocka były odwiedzane przez koczownicze plemiona łowców reniferów. Najwięcej śladów ich obozowisk, krzemiennych grotów i narzędzi odkryli archeolodzy w latach 1910 - 34 na terenach Świdrów Wielkich, Górek i Świdrów Małych – dawnych wsi w granicach Otwocka i Józefowa. Ponieważ były to pierwsze znaleziska tego rodzaju, od miejsca odkrycia nazwano je kulturą świderską. Lata 1963- 69 przyniosły kolejne niezwykle bogate odkrycia. Na wydmie Pękatka, wznoszącej się pośród łąk opodal wsi Podbiel i Całowanie, natrafiono na unikalne w skali całego świata, wielowarstwowe stanowiska archeologiczne, pozwalające ustalić przy pomocy datowania szczątków organicznych metodą C14 dokładną chronologię późnego paleolitu na przestrzeni całego Niżu Europejskiego – od Atlantyku aż po góry Uralu. Liczne znaleziska archeologiczne dokumentują osadnictwo również w późniejszych okresach epoki kamienia, brązu, żelaza i wczesnego średniowiecza.

W krajobrazie Bagna Całowanie dominują otwarte zbiorowiska łąkowe, stanowiące ponad połowę obszaru ostoi. Większość z nich jest ciągle użytkowana rolniczo, częściowo jednak zaczynają one zarastać lasem. Znalaziono tu blisko 700 gatunków roślin naczyniowych, w tym aż 33 prawnie chronionych. Występują tu wilgotne łąki trzęślicowe z takimi rzadkimi gatunkami, jak kosaciec syberyjski, goździk pyszny, kukułka krwista i goryczka wąskolistna.

Na torfowiskach niskich rośnie zagrożona wyginięciem i włączona do Polskiej Czerwonej Księgi Roślin brzoza niska. Na wydmach spotkać można ciepłolubne murawy z sasanką łąkową, tymotką Boehmera i przetacznikiem kłosowym. Duże powierzchnie porastają tutaj zarośla wierzbowe, a ponadto łągi i bory bagienne (głównie w północnej części).

Torfowisko Całowanie to ważna ostoja ptaków. Stwierdzono tu występowanie ponad 145 gatunków ptaków, w tym: derkacza, kulika wielkiego, rycyka, krwawodzioba, kszycza, dudka, błotniaka zbożowego oraz błotniaka łąkowego i stawowego, bączka, orlika krzykliwego, sowy błotnej, podróżniczka, pójdzki, i in.; z bezkręgowców występują tu ginące w Europie motyle - czerwończyk fioletek *Lycaena helle*, modraszek telejus *Maculinea teleius*, modraszek alkon *Maculinea alcon*. Na bagnach spotkać można bobry i łosie.

Obszar ten pozostaje w znacznej części w rękach prywatnych właścicieli. W niewielu miejscach prowadzą oni jeszcze ekstensywne użytkowanie łąk, lecz na większą skalę, tradycyjne gospodarowanie zanika. Nieskoszone łąki zarastają krzewami, a to z kolei powoduje zanikanie roślinności łąkowej wraz z cennymi gatunkami roślin i zwierząt związanych z ekosystemami otwartymi. Bardzo dużym zagrożeniem jest system melioracyjny, który wciąż, często bez potrzeby, silnie odwadnia wilgotne łąki i mechowiska, powodując ich degradację. Również nielegalne wydobycie torfu oraz zakładanie stawów rybnych (wydobycie torfu pod pretekstem kopania stawów) zagrażają zachowaniu odpowiednich warunków uwilgotnienia oraz powodują dewastację terenu.

Ze względu na swe walory przyrodnicze, Bagna Całowanie uważane jest za jedno z najcenniejszych torfowisk niskich na Mazowszu, zaś znajdujące się tu stanowiska archeologiczne nadają mu rangę europejską. Przyrodnicy zainteresowali się tym miejscem jeszcze w XIX w. Wówczas wyprostowano płynącą zachodnim skrajem torfowiska rzeczkę Jagodziankę, która była niegdyś silnie meandrującym ciekim. Stwierdzono tu wówczas liczne stanowiska rzadkich roślin. Jeszcze w latach 50. XX wieku znaczne połacie Całowania porastały zarośla reliktovej rośliny - brzozy niskiej. W latach późniejszych olbrzymie, liczące blisko 2 tys. ha podmokłe łąki zmeliorowano. Postępujący proces osuszania sprawił, że stanowiska tego gatunku zaczęły błyskawicznie zanikać. Dodatkowo zarastanie torfowiska, będące wynikiem obniżenia poziomu wód gruntowych, ograniczał zasięg tej rośliny w sposób błyskawiczny. Obecnie zachowały się ostatnie osobniki brzozy niskiej.

Opracował Andrzej Kowalski

O RENIFERACH, KTÓRE NA MAZOWSZU ŻYŁY...

Niewiele osób wie, że kiedyś renifery żyły również na Mazowszu. Tego sensacyjnego odkrycia dokonali archeolodzy, którzy w latach sześćdziesiątych przeprowadzili prace wykopaliskowe na wydmie Pękatka w okolicach wsi Całowanie (ok. 40 km na południowy wschód od Warszawy). W latach sześćdziesiątych na tych terenach Instytut Botaniki prowadził badania reliktów botanicznych, a Instytut Geologii prowadził wierzchniową analizę pyłkową czyli badania składu pyłków roślin, na podstawie którego można odkryć zmiany środowiska w dalekiej przeszłości. Wiosną 1963 roku emerytowany dziś profesor Andrzej Kempisty prowadził badania powierzchniowe w okolicach Całowania. Z badań tych przywiózł wiór krzemienisty czyli odbity pół-surowiec, z którego robiono narzędzia np. noże. Pokazał to znalezisko Romualdowi Schild'owi, który obecnie jest dyrektorem Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk i jedynym polskim uczonym będącym członkiem Zagranicznej Akademii Nauk USA. Po otrzymaniu tego znaleziska Romuald Schild udał się z grupą studentów na wydnię Pękatka. Wynikiem przeprowadzonych wykopalisk było odnalezienie narzędzi krzemienistych, śladów chat, szałasów, jam gospodarczych oraz szczątków rogów reniferów sprzed około 13 tysięcy lat. Badania na stanowisku archeologicznym prowadzono przez kolejne sezony wykopaliskowe aż do 1969 roku. Być może, że gdy będą znane nowe metody badawcze archeolodzy powrócą na ten teren, jednak obecnie badania są wyczerpane i jak powiedział prof. Romuald Schild - zrobiono tam już wszystko czego sztuka archeologiczna wymagała.

Na Pękatce znaleziono szczątki rogów reniferów. Pękatka utworzona jest wprawdzie przez torf kwaśny i piasek, w których nie zachowują się materiały organiczne, ale pewnego roku nastąpił wylew Wisły i zostawił na terenie dzisiejszej miejscowości Całowanie warstwę namułu, który przykrył rogi renifera. W tym namule, czyli w warstwie mady wiślanej o miąższości ok. 2-4 cm zachowały się one do dziś. Przy pomocy metod mikroskopowych, które pozwalają stwierdzić, co danymi narzędziami krzemieniowymi obrabiano, odkryto miejsca masowego obrabiania skóry ze świeżo ubitych reniferów. Archeolodzy odkryli na Pękatce spore skupiska uszkodzonych trzonków grotów strzał. To wszystko dowodzi, że w tych rejonach musiały być masowo zabijany renifery. Zresztą ten okres bywa często nazywany okresem łowców reniferów. Nasuwa się pytanie skąd w ogóle na tych terenach znalazły się renifery. Niektóre

opracowania (np. przewodnik „Mazowsze - Panorama turystyczna” napisany przez Jerzego Głównię i Tadeusza Maczubskiego oraz różne opracowania nt. Całowania i okolic publikowane w Internecie) niewłaściwie podają, że renifery w Całowaniu znalazły się, gdyż przywędrowały za cofającym się lodowcem. W okresie, z jakiego pochodzą znaleziska dotyczące reniferów na wydmie Pękatka lodowiec był już na terenie Skandynawii. W okolicy Całowania renifery przychodziły jesienią z północy, aby spędzić w tych okolicach zimę. Tu były ich zimowe żerowiska. Po lecie były one obrośnięte w tłuszcz i tym samym stanowiły łakomy kąsek dla łowców reniferów z Całowania. Renifery żyjące na niżu wiosną idą na północ w tundrę, a jesienią wracają na południe do strefy parkowej. Tak właśnie było na Niżu Europejskim w schyłkowej epoce lodowcowej. Autorzy ww. opracowań mają po części rację, ponieważ kolejność zasiedlania terenów po cofającym się lodowcu jest faktycznie taka, że najpierw pojawiają się zwierzęta, a dopiero za nimi ludzie. Ale jak podaje prof. Romuald Schild w okolicach Całowania sytuacja była już ustabilizowana w okresie, jakiego dotyczą opisywane badania archeologiczne, ponieważ lodowiec znajdował się już wówczas w Skandynawii, a na północy znajdowała się tundra, z której renifery wędrowały jesienią na południe, by zimą żerować w okolicach Całowania.

Pękatka jest stanowiskiem archeologicznym na skalę światową i została wpisana do Mazowieckiego Rejestru Zabytków. Jednak mimo to grozi jej zniszczenie, spowodowane przede wszystkim przez nielegalne pozyskiwanie z niej piasku.

Opracowano na podstawie artykułu zamieszczonego na łamach internetowej „Linii Otwocka”.

Z naszego podwórka

ODDZIAŁ PTTK Warszawa Praga Południe

Założony: 18.IX.1972; adres: 03-833 Warszawa, ul.Podskarbińska 6

Zebranie założycielskie odbyło się w marcu 1972r. Obecni byli: Jan Balicki, Włodzimierz Balicki, Stanisław Gabryszewski, Wojciech Jankowski, Zbigniew Justowski, Barbara Konopka, Andrzej Kośnik oraz Bogdan Czarniecki (reprezentujący Okręg PTTK) i płk. Kazimierz Gierczak (prezes Zarządu Okręgu Warszawskiego).

ODDZIAŁ PTTK „Grochów” – zmiana nazwy w dniu 11.XII.1976r.

ODDZIAŁ PTTK Warszawa Praga Południe im. Zygmunta Glogera
nadanie Oddziałowi imienia patrona w dniu 11.V.1987

Zjazdy Oddziału i jego władze:

Data Zjazdu	Skład Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Sądu Koleżeńskiego
I Zjazd Założycielski 18.IX.1972	Zarząd: prezes – Aleksander Werski , wiceprezesi: Jan Balicki i Zbigniew Justowski oraz powołany później Zbigniew Januszkiewicz (ds. Młodzieży) sekretarz – Barbara Konopka, skarbnik – Leokadia Kosińska, członkowie: Włodzimierz Balicki, Stanisław Gabryszewski (po rezygnacji zastąpił go Wiesław Michniak), Eugeniusz Skręćik i Tadeusz Sztanderski. Komisja Rewizyjna: przewodniczący – Andrzej Kośnik, członkowie: Jerzy Marciniak i Stanisław Polkowski. Sąd Koleżeński: przewodniczący – Wojciech Jagieliński, wiceprzewodniczący – Jan Witkowski, sekretarz – Henryk Szymankiewicz, członkowie: Jolanta Chojnacka i Janina Osowska.
II Zjazd Sprawozdawczy 14.V.1973	Omówiono trudności w działalności pierwszego Zarządu Oddziału: brak właściwego lokalu, brak pieniędzy i zbyt wąska kadra aktywu społecznego.
III Zjazd Sprawozdawczo- -Wyborczy 14.III.1974	Zarząd: prezes – Zbigniew Justowski (do czasu wyjazdu służbowego do Czechosłowacji), następnie Wiesław Michniak , wiceprezesi: Włodzimierz Balicki i Wiesław Michniak, sekretarz – Barbara Ciborek (następnie – Jan Balicki), skarbnik - Leokadia Kosińska, członkowie: Andrzej Balloun, Stefan Romanowski, Eugeniusz Skręćiak, Marek Tworek, Aleksander Wereski i Ryszard Wieczorek. Komisja Rewizyjna: przewodniczący – Krzysztof Galubiński, członkowie: Mieczysław Bożym, Ryszard Kuźma, Henryk Szymankiewicz i Zygmunt Warzecha. Sąd Koleżeński: przewodnicząca – Izabela Horodecka, członkowie: Marek Ciborek, Lucyna Justowska, Ryszard Kopeć i Jerzy Marciniak.
IV Zjazd Sprawozdawczy 12.III.1975	Wyniku przyjęcia „wotum nieufności” dla Zarządu Oddziału podjęto uchwałę o zwołaniu V Zjazdu Sprawozdawczo-Wyborczego w możliwie najkrótszym terminie.

Data Zjazdu	Skład Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Sądu Koleżeńskiego
<p>V Zjazd Nadzwyczajny Sprawozdawczo- -Wyborczy</p> <p>11.IV.1975</p>	<p>Zarząd: prezes – Ludwik Dominiak, wiceprezesi: Andrzej Kośnik i Eugeniusz Skręciak, sekretarz – Janusz Kumór, a od 13.XI.1975 Zdzisław Ochnio, skarbnik – Barbara Ciborek, członkowie Prezydium: Andrzej Balloun, Zdzisław Łabendowicz, Marek Tworek i Krzysztof Urbański, członkowie Zarządu: Stefan Kalinowski, Mirosław Kossakowski, Romuald Kuźma, Lech Musiał, Mieczysław Nowakowski i Jerzy Woźnicki.</p> <p>Komisja Rewizyjna: przewodniczący – Mieczysław Bożym, wiceprzewodniczący – Jan Braun, sekretarz Jerzy Dąbrowski, członkowie: Wojciech Gilewski i Adam Furtak.</p> <p>Sąd Koleżeński: przewodniczący – Marek Ciborek, sekretarz – Małgorzata Foryś, członkowie: Lucyna Justowska, Izabella Horodecka i Andrzej Pomianowski.</p>
<p>VI Zjazd Sprawozdawczo- -Wyborczy</p> <p>11.XII.1976</p>	<p>Zarząd: prezes – Ludwik Dominiak (do 14.I.1978r.) a od 15.III.1978r. Bolesław Mikłaszewicz, wiceprezesi: Marian Gmurek (do 11.I.1978r., zastąpił go Tomasz Komacki) i Andrzej Kośnik, sekretarz – Zdzisław Ochnio, skarbnik – Zbigniew Fronczak, członkowie Prezydium : Włodzimierz Balicki i Wiesław Nawrocki (do 23.XI.1977r.), członkowie Zarządu: Danuta Gryca, Stefan Kalinowski, Ryszard Kopeć, Mirosław Kossakowski, Tasos Kujcys (do 13.IV.1978r.), Wiesław Michniak (do 29.XI.1978r.), Leszek Musiał i Barbara Tomaszewska (do 23.XI.1977r.). W marcu 1978r. do Zarządu zostali dokooptowani: Zbigniew Justowski i Bolesław Mikłaszewicz.</p> <p>Komisja Rewizyjna: przewodniczący – Mieczysław Bożym, wiceprzewodniczący – Onufry Błachuta, sekretarz – Renata Werpachowska, członkowie: Felicja Kozub i Paula Przeniosło (zastąpiła ją Lucyna Justowska).</p>
<p>VII Zjazd Sprawozdawczy 31.III.1979</p>	<p>Podsumowano dorobek Oddziału, rozliczono wykonanie uchwał i wytyczono kierunki rozwoju na następne lata kadencji. Z Zarządu odeszli: Danuta Gryca i Mirosław Kossakowski. Nastąpiły również zmiany w Komisji Rewizyjnej: na miejsce Renaty Werpachowskiej i Felicji Kozub weszli – Henryk Broszkiewicz i Marian Stosio.</p>
<p>VIII Zjazd Sprawozdawczo- -Wyborczy</p> <p>21.II.1981</p>	<p>Zarząd: prezes – Tomasz Komacki, wiceprezesi: Włodzimierz Balicki i Andrzej Kośnik, sekretarz – Bogumiła Ozdowska (po rezygnacji zastąpił ją od 16.XII.1982r. Marek Purwin), skarbnik – Marianna Kozak (zmarła w 1984r), członkowie Prezydium: Maciej Boglewski i Andrzej Krochmal, członkowie Zarządu: Krzysztof Brzozowski, Danuta Gryszkiewicz, Grażyna Koziańska, Leszek Musiał, Wanda Napiórkowska, Danuta Rosner, Jeremi Sieciński i Tomasz Trojanowski. Do Zarządu dokooptowano: w 1983r. Małgorzatę Buszkiewicz, a w lutym 1984r. – Mieczysława Jarzynę.</p> <p>Komisja Rewizyjna: przewodniczący – Onufry Błachuta, wiceprzewodniczący – Mieczysław Bożym, sekretarz – Lucyna Justowska, członkowie: Wiesław Michniak i Maria Obrocka.</p>

Data Zjazdu	Skład Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Sądu Koleżeńskiego
<p>IX Zjazd Sprawozdawczo- -Wyborczy</p> <p>8.XII.1984</p>	<p>Zarząd: prezes – Tomasz Komacki, wiceprezes – Marek Purwin oraz od 17.XII.1984r.: Włodzimierz Balicki i Mieczysław Jarzyna, sekretarz – Teresa Serzycka (od 17.XII.1984r.), skarbnik – Barbara Falińska, członkowie: Włodzimierz Balicki, Wojciech Jankowski, Mieczysław Jarzyna, Andrzej Kędziorek, Adam Kondratowicz (po rezygnacji w 1987r. zastąpił go Maciej Stawski), Danuta Kończak, Włodzimierz Łabuś, Zbigniew Mańkowski (do września 1985r.), Grzegorz Miklaszewski, Leszek Musiał, Janusz Stasiak, Jadwiga Tkaczyk i od grudnia 1986r. Irena Siwecka.</p> <p>Komisja Rewizyjna: przewodniczący – Mieczysław Bożym, wiceprzewodniczący – Sylwester Rakowski, sekretarz – Lucyna Justowska, członkowie: Wiesław Michniak i Marian Gmurek.</p>
<p>X Zjazd Nadzwyczajny Sprawozdawczy 11.V.1987</p>	<p>Zjazd obrał za patrona Oddziału Zygmunta Glogera i przyjął nową nazwę:</p> <p style="text-align: center;">Oddział PTTK Warszawa Praga Południe im. Zygmunta Glogera</p>
<p>XI Zjazd Sprawozdawczo- -Wyborczy</p> <p>19.I.1989</p>	<p>Zarząd: prezes – Jerzy Gładki (do XI.1989), a od XI.1989r. Danuta Rosner, wiceprezesi - Włodzimierz Balicki, Marek Purwin i Maciej Stawski, skarbnik – Andrzej Kędziorek, sekretarz – Teresa Serzycka (od ..... Janina Okrasa), członek Prezydium – Wojciech Jankowski, członkowie: Alicja Denis, Katarzyna Gostkowska, Jerzy Kusak, Danuta Kończak, Barbara Konopka (od 4.III.1991r. zastąpił ją Andrzej Kowalski), Danuta Rosner, Irena Siwecka, Janusz Stasiak, Jadwiga Tkaczyk.</p> <p>Komisja Rewizyjna: przewodniczący – Sylwester Rakowski, wiceprzewodniczący – Tomasz Komacki, członkowie: Andrzej Broniatowski, Marian Gmurek i Henryk Potapowicz.</p>
<p>XII Zjazd Nadzwyczajny 25.II.1991</p>	<p>Uchwalono nowy statut Oddziału oraz wybrano nowy Sąd Koleżeński: przewodnicząca – Anna Michałowska, wiceprzewodniczący – Zbigniew Justowski, sekretarz – Mieczysław Bożym, członkowie: Jerzy Kołnierzak i Arkadiusz Pluta.</p>
<p>XIII Zjazd Sprawozdawczo- -Wyborczy</p> <p>11.I.1993</p>	<p>Zarząd: prezes – Danuta Rosner, wiceprezesi: Mieczysław Bożym i Andrzej Kowalski, sekretarz – Janina Okrasa, skarbnik – Włodzimierz Balicki, członkowie: Danuta Kończak, Andrzej Krochmal, Anna Michałowska i Wiesława Olszewska.</p> <p>Komisja Rewizyjna: przewodniczący – Andrzej Kędziorek, członkowie: Krzysztof Błazejczyk i Jerzy Kołnierzak.</p> <p>Sąd Koleżeński: przewodniczący – Sylwester Rakowski, członkowie: Wiesław Michniak i Jadwiga Tkaczyk.</p>
<p>21.III.1997</p> <p>XIV Zjazd Sprawozdawczo- -Wyborczy</p>	<p>Zarząd: prezes – Danuta Kończak, wiceprezesi: Mieczysław Bożym i Andrzej Kowalski, sekretarz – Janina Okrasa, skarbnik – Anna Michałowska, członkowie: Andrzej Krochmal, Wiesława Olszewska, Danuta Rosner i Andrzej Śliwiński.</p>

Data Zjazdu	Skład Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Sądu Koleżeńskiego
	Komisja Rewizyjna: przewodniczący – Andrzej Kędziorek, członkowie: Krzysztof Błażejczyk i Maria Pruszyńska. Sąd Koleżeński: przewodniczący – Sylwester Rakowski, członkowie: Włodzimierz Balicki i Kazimierz Zaleski.
XV Zjazd Nadzwyczajny 22.III.1999	Uchwalono nowy statut Oddziału.
XVI Zjazd Sprawozdawczo-Wyborczy 30.III.2001	Zarząd: prezes – Danuta Kończak, wiceprezesi: Mieczysław Bożym i Andrzej Kowalski, sekretarz – Janina Okrasa, skarbnik – Wiesława Olszewska, członkowie: Andrzej Krochmal, Danuta Rosner. Komisja Rewizyjna: przewodniczący – Andrzej Kędziorek, członkowie: Marian Gmurek i Jadwiga Groszkowska. Sąd Koleżeński: przewodniczący – Sylwester Rakowski, sekretarz – Beata Tomecka, członkowie: Hanna Pieńkowska, Kazimierz Zaleski i Jolanta Śliwińska.
XVII Zjazd Sprawozdawczo-Wyborczy 20.IV.2005 i 14.XII.2005 (II tura)	Zarząd: prezes – Danuta Kończak, wiceprezesi: Andrzej Krochmal i Andrzej Kowalski, sekretarz – Krystyna Bęben, skarbnik – Wiesława Olszewska, członkowie: Anna Michałowska i Danuta Rosner. Komisja Rewizyjna: prezes komisji – Andrzej Kędziorek, wiceprezes - Andrzej Śliwiński, sekretarz - Marian Gmurek. Sąd Koleżeński: prezes sądu – Janina Okrasa, a od 14.12.2005r. Bogusław Zalewski, wiceprezes - Mieczysław Bożym, sekretarz - Kazimierz Zaleski.

Z życia naszej organizacji

Uchwała XVI Walnego Zjazdu PTTK o kierunkach działań programowych Towarzystwa w XVI kadencji

Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze jest organizacją pozarządową kształtującą proces poznawania Ojczyzny i promocję jej bogactwa kulturowego i przyrodniczego. Zabiegając o przestrzeń do uprawiania turystyki, PTTK reprezentuje interesy polskiego turysty wobec władz rządowych i samorządowych. Kontynuując tradycje towarzystw, z których powstało: Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego i Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, chroniąc to, co najlepsze w tradycji Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, PTTK powinno unowocześnić formy działania dostosowując je do zmieniających się oczekiwań społeczeństwa, szczególnie ludzi młodych, tworząc atrakcyjną i nowoczesną ofertę działania. Zarząd Główny i oddziały PTTK powinny ustawicznie popularyzować działalność Towarzystwa w społeczeństwie.

W latach 2005-2009:

1. Towarzystwo, kształtując emocjonalne zaangażowanie w sprawy Ojczyzny, będzie propagować wiedzę o Polsce i uczestniczyć w ochronie przyrody, krajobrazu i dóbr kultury. Służyć temu będzie powszechna działalność krajoznawcza, w tym inwentaryzacja krajoznawcza, a w szczególności podjęcie przygotowań do VI Kongresu Krajoznawstwa Polskiego, prowadzenie działalności wydawniczej, muzeów PTTK, Regionalnych Pracowni Krajoznawczych PTTK. Tej formie działalności należy zapewnić w budżecie ZG PTTK trwałe finansowanie.
2. PTTK będzie tworzyć, rozwijać i promować model aktywnego poznawania i wypoczynku, z jednoczesnym propagowaniem znaczenia tej aktywności w procesie wychowywania młodzieży i organizacji jej czasu wolnego. Towarzystwo będzie popularyzować turystykę rodzinną, wielopokoleniową i inicjować oraz propagować nowe formy uprawiania turystyki, w szczególności imprezy turystyczne integrujące członków Towarzystwa i lokalne społeczności. W celu realizacji tego działania PTTK będzie zabiegać o odpowiednie rozwiązania legislacyjne mające na celu rozwój turystyki. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze swoje schroniska górskie, stacje wodne i inne obiekty przeznaczone dla turystyki wędrowniczej uznaje za obiekty działalności programowej i dążyć będzie do uzyskania dla nich rozwiązań umożliwiających zmniejszenie obciążeń fiskalnych.
3. Szczególną uwagę PTTK poświęci sprawom młodzieży. W tym celu będzie rozwijać atrakcyjne dla młodzieży formy popularyzujące wiedzę o Polsce i ukazujące działalność Towarzystwa. Towarzystwo zmodernizuje system odznak turystycznych i krajoznawczych, wprowadzi szeroko stopnie młodzieżowe poszczególnych odznak oraz młodzieżowe uprawnienia kadry PTTK. Towarzystwo podejmie starania o zwiększenie obecności w szkołach przez merytoryczną i metodyczną pomoc nauczycielom w organizacji turystyki i krajoznawstwa oraz zachęcanie do pracy w szeregach Towarzystwa. PTTK poczyni dalsze zabiegi o umieszczenie treści turystyczno-krajoznawczych w programach wychowawczych szkół. PTTK wzmocni starania na rzecz większego udziału młodych ludzi w działalności Towarzystwa, stwarzając im również szansę podjęcia odpowiedzialności za wspólne działania. Rozwiązania organizacyjne powinny zapewnić utrzymanie więzi młodzieży z Towarzystwem po zakończeniu edukacji.
4. Zarząd Główny PTTK będzie dążyć do ochrony prawnej sieci polskich szlaków turystycznych oraz do uzyskania przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze statusu koordynatora tej sieci przez prowadzenie centralnej kartoteki szlaków oraz zbudowanie ogólnodostępnej internetowej bazy danych. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze będzie zabiegać o zlecenia na wykonywanie prac znakarских i nadzór nad jakością znakowania.
5. Zarząd Główny PTTK usprawni obieg informacji w Towarzystwie, na szeroką skalę wykorzystując współczesne systemy informacyjne. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze będzie wykorzystywać systemy informatyczne i łączność internetową do kontaktów z członkami PTTK i do działalności gospodarczej oddziałów PTTK. Zarząd Główny PTTK, dla usprawnienia funkcjonowania Towarzystwa, będzie prowadzić szkolenia z zakresu technologii informatycznej oraz informacyjnej dla pracowników i kadry funkcyjnej oddziałów PTTK. Zarząd Główny PTTK wprowadzi, jako dodatkowe rozwiązanie, internetową obsługę świadczeń członkowskich.
6. PTTK rozszerzy ofertę na rzecz członków i oddziałów PTTK o możliwość zakupu dodatkowych zróżnicowanych pakietów świadczeń (dodatkowe ubezpieczenia, rabaty, wydawnictwa, usługi w obiektach turystycznych). Zarząd Główny PTTK rozszerzy istniejący system ubezpieczeń o nowe składniki.

7. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze będzie starało się szybko i elastycznie dostosowywać swoje funkcjonowanie do zmieniających się rozwiązań legislacyjnych zabiegając jednocześnie o stabilność rozwiązań prawnych. Zarząd Główny PTTK przeprowadzi nowelizację systemu szkolenia kadry PTTK, określi wspólne zakresy szkoleń ogólnych i precyzyjnie określi odpowiedzialność kadry PTTK przy wykonywaniu czynności wynikających z nadanych przez PTTK uprawnień. PTTK, wspólnie z innymi organizacjami pozarządowymi, będzie zabiegać o nowelizację prawa w celu ustawowego określenia zasad funkcjonowania kadry specjalistycznej stowarzyszeń.

8. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze będzie doskonalić funkcjonowanie struktur etatowych i społecznych, zintensyfikuje i przyspieszy działania mające na celu umocnienie roli i nadanie właściwego statusu kadrze programowej Towarzystwa. ZG PTTK przeanalizuje zasady funkcjonowania oraz kompetencje komisji i rad w Towarzystwie, określi ich zadania i rolę w realizacji współczesnych zamierzeń Towarzystwa. Wprowadzone zostaną czytelne zasady odpowiedzialności za podejmowane decyzje i realizację zadań na wszystkich szczeblach zarządzania w PTTK.

9. Towarzystwo skupia wiele osób posiadających zawodowe umiejętności przydatne w funkcjonowaniu nowoczesnego stowarzyszenia. XVI Walny Zjazd PTTK zwraca się z apelem do członków Towarzystwa o aktywne włączenie się w jego działalność i prowadzenie profesjonalnych szkoleń ekonomicznych, prawniczych, informatycznych itp. Powinno to sprzyjać uspołecznieniu PTTK oraz ograniczeniu nadmiernej i kosztownej etatyzacji.

10. Walny Zjazd PTTK zobowiązuje Zarząd Główny PTTK do udzielania porad prawnych oddziałom PTTK. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze powszechnie wprowadzi standardy obsługi klientów biura. Zarząd Główny PTTK będzie kontynuować szkolenia dla kadry zawodowej PTTK i dla kadry funkcyjnej oraz zaproponuje rozwiązania motywujące do uzyskiwania stosownych stopni kwalifikacyjnych i certyfikatów.

11. Zarząd Główny PTTK i oddziały PTTK konsekwentnie będą chronić nazwę, znak oraz firmę PTTK i sprawnie reagować na przypadki nadużycia znaku.

12. Zarząd Główny PTTK będzie organizować wspólnie z oddziałami PTTK przedsięwzięcia programowe i gospodarcze, umacniając obecność oddziałów PTTK w jednostkach gospodarczych Towarzystwa na zasadach partnerskich.

Sekretarz Zjazdu
Agnieszka Wałach

Przewodniczący obrad Zjazdu
Ryszard Mazur

Warszawa, 18 września 2005 roku.

ODDZIAŁY PTTK

Terenowymi jednostkami organizacyjnymi PTTK są oddziały PTTK. Oddziały PTTK posiadają osobowość prawną.

Na terenie kraju na dzień 31-12-2005 działały 336 oddziały PTTK, a w ich wewnętrznej strukturze 2744 koła i kluby PTTK, w których zrzeszonych było 78 386 członków PTTK. Oddziały mogą powstawać na terenie powiatów, miast, gmin, dzielnic, w zakładach pracy, w szkołach, w Wojsku Polskim, w środowisku akademickim oraz w innych środowiskach.

Uchwała o utworzeniu oddziału lub wydzieleniu się z oddziału istniejącego dotychczas, może być podjęta przez zebranie co najmniej 50 członków zwyczajnych PTTK. Oddział PTTK tworzy się za zgodą Zarządu Głównego PTTK wyrażoną w formie uchwały. Oddział obowiązuje Statut PTTK oraz uchwały władz naczelných Towarzystwa. Oddział realizuje cele i zadania PTTK określone w art. 7 i 8 Statutu PTTK przy pomocy środków określonych w art. 9 Statutu PTTK.

Oddział może przyjąć na zjeździe oddziału własny statut, który nie może być sprzeczny z postanowieniami Statutu PTTK oraz uchwałami władz naczelných PTTK. Przed przedłożeniem do właściwego sądu rejonowego, statut oddziału wymaga zatwierdzenia przez Zarząd Główny PTTK.

Ze swej działalności, oddział składa Zarządowi Głównemu sprawozdania roczne i za okres kadencji oraz podlega nadzorowi władz naczelných Towarzystwa w zakresie zgodności działalności z:

- przepisami prawa, Statutu PTTK i Statutu Oddziału,
- uchwałami władz naczelných Towarzystwa oraz władz oddziału,
- zasadami racjonalnego gospodarowania majątkiem własnym i powierzonym oraz dotacjami celowymi przyznanymi przez Zarząd Główny.

Najwyższą władzą oddziału jest zjazd oddziału, który może być zwyczajny lub nadzwyczajny. Władzami oddziału są:

- zarząd oddziału,
- komisja rewizyjna oddziału,
- sąd koleżeński oddziału, o ile zjazd oddziału podejmie uchwałę o jego wyborze.

Kadencja władz oddziału trwa cztery lata i może być skrócona do dwóch lat uchwałą zjazdu oddziału. Jednostkami organizacyjnymi oddziału są koła lub kluby.

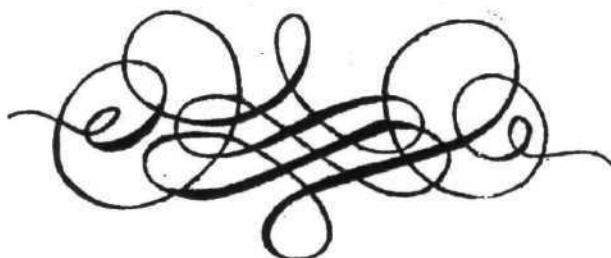
Oddział może tworzyć komisje, rady i zespoły stosownie do istniejących potrzeb i zainteresowań, powoływać ich składy, uchylać ich regulaminy.

Oddział PTTK wraz z innymi oddziałami z terenu tego samego województwa może tworzyć jednostki regionalne z osobowością prawną lub bez osobowości prawnej pod warunkiem zapewnienia im we własnym zakresie środków utrzymania.

Oddział może prowadzić działalność gospodarczą zgodnie z uchwałami zarządu oddziału, w ramach obowiązujących przepisów prawa. Działalność gospodarczą, po uzyskaniu zezwolenia zarządu oddziału i na zasadach przez niego określonych, może prowadzić także koło lub klub. Za działalność gospodarczą jednostek organizacyjnych oddziału odpowiada zarząd oddziału.

Przynależność oddziału do PTTK ustaje wyłącznie na skutek rozwiązania oddziału.

Rozwiązanie oddziału następuje na podstawie uchwały zjazdu oddziału, lub w przypadku braku możliwości zwołania i odbycia zjazdu, na wniosek Zarządu Głównego PTTK złożony do organu nadzorującego.

WYCIECZKA KRAJOZNAWCZA „Śladami Krajoznawców”

W dniu 13 września 2008 roku oddziałowa Komisja Krajoznawcza zorganizowała wycieczkę autokarową na trasie: Warszawa – Bronisze – Ożarów – Ołtarzew – Błonie – Sochaczew – Łowicz – Bielawy – Walewice – Piątek – Tum – Łęczyca – Kutno – Sochaczew – Warszawa. Organizatorem i przewodnikiem na trasie była koleżanka Danuta Kończak. W wycieczce wzięły udział 54 osoby. W tym z SKKT-PTTK pod opieką Danuty Kończak – 15 uczniów, pod opieką Małgorzaty Wojtatowicz – 12 uczniów, pod opieką Krystyny Grzelak – 14 uczniów, pod opieką Ireneusza Miernickiego – 8 uczniów oraz seniorzy pod przewodnictwem Mieczysława Bożyma – 5 osób.

Wycieczka była dofinansowana ze środków Dzielnicy Warszawa Praga Południe m. st. Warszawy. W drodze powrotnej kol. Danuta Kończak przeprowadziła konkurs krajoznawczy z nagrodami. Wszyscy uczestnicy otrzymali małe upominki.

Notatnik krajoznawczy trasy wycieczki:

BRONISZE, największy w Polsce rolno-spożywczy rynek hurtowy.

OŻARÓW MAZOWIECKI, prawa miejskie od 1967 roku. Po upadku Powstania Warszawskiego obóz przejściowy dla powstańców. Dwór Reicherów – w 1944 kwatery generała SS Ericha von Dem Bocha – miejsce podpisania w dniu 2 października 1944 roku kapitulacji Powstania Warszawskiego.

OŁTARZEW, tu urodził się lekkoatleta Janusz Kusociński (grób w Palmirach).

BŁONIE nad Utrą, prawa miejskie od 1380 roku, stolica powiatu od XIX wieku. W 1794 roku – miejsce zwycięskiej bitwy z Prusakami. W 1903 roku połączenie kolejowe z Warszawą i Łodzią. W 1939 roku obóz przejściowy dla jeńców polskich, obóz pracy, getto. W czasie okupacji zginęło 2,5 tysiąca mieszkańców. Żabytki: kościół św. Trójcy, klasycystyczny ratusz Marconiego z 1842 roku, zajazd z XVIII wieku, grodzisko z XI wieku w kształcie świętego stożka (badania w 1949 r.).

SOCHACZEW nad Bzurą. Stary gród kasztelański broniący przepraw przez rzekę i osada targowa. W roku 1131 zmarł tu zapewne Bolesław Krzywousty. Muzeum Bitwy nad Bzurą. W rejonie Łowicz – Sochaczew – Łęczyca – Kutno odbyła się największa bitwa Kampanii Wrześniowej armii „Poznań” i „Pomorze”

dowodzona przez generała Tadeusza Kutrzebę w dniach 9-21 wrzesień 1939 roku. Po początkowych sukcesach oddziały polskie zostały okrążone, część wojska przebiła się do Warszawy. Pomnik poległych żołnierzy polskich w 1939 roku. Ruiny zamku z XV wieku.

ŁOWICZ nad Bzurą. W 1136 roku siedziba kasztelani, od 1298 roku prawa miejskie. W XV wieku rozkwit miasta. W XVIII wieku założono manufakturę płucienniczą. W 1807 roku powstało Księstwo Łowickie. Po 1815 roku własność żony księcia Konstantego. W roku 1845 łowicz otrzymał połączenie kolejowe z Warszawą, a 1861 roku z Bydgoszczą i w 1903 roku z Kaliszem. We wrześniu 1939 roku zacięte walki nad Bzurą armii „Poznań” i „Pomorze”. Zabytki: renesansowo-barokowa kolegiata NMP (1652-68), gotycki kościół parafialny św. Ducha z 1404 roku, kościół św. Wojciecha z 1672 roku, klasztor pobernardyński z 1464 roku, ratusz z 1825 roku, renesansowo-barokowa zabudowa Starego Rynku.

MAURZYCE nad Słudwią. Pierwszy na świecie spawany most z 1927 roku (zbudowany według projektu profesora Stefana Bryły).

BIELAWY nad Mrogą (prawy dopływ Bzury). Dawne miasto (1403-1870). Zabytki: gotycki kościół halowy z XV wieku, drewniana dzwonnica z 1734 roku.

WALEWICE. Od XVIII wieku do XIX wieku własność szambelana A.Walewskiego (męża Marii z d. Łęczyńska). Maria Walewska miała romans z Napoleonem. Barokowo-klasycystyczny pałac z 1783 roku dawna rezydencja Waleskich (obecnie siedziba dyrekcji stadniny koni).

PIĄTEK. W rynku pomnik – geometryczne centrum Polski. W dniach 9-10 września zacięte walki podczas bitwy nad Bzurą.

TUM. Położony tzw. szlaku romańskim. Zabytkowa kolegiata NMP i św. Aleksego. Jest to trójnawowa kamienna bazylika zbudowana w latach 1141-61, przebudowywana w latach 1473-87 i 1782-85. We wrześniu 1939 roku spalona. W roku 1945 przywrócono formę romańską. Obok barokowy drewniany kościół z 1761 roku. Niedaleko kolegiaty, wśród łąk nad Bzurą, dawne grodzisko zwane Szwedzką Górą o założeniu na planie owalnym.

ŁĘCZYCA. Zamek wzniesiony za czasów Kazimierz Wielkiego. Od roku 1949 w zamku funkcjonuje muzeum.

Danuta Kończak

REGULAMINY

ODZNAKA KRAJOZNAWCZA • POWSTANIE LISTOPADOWE • 1830 - 31

I. Postanowienia ogólne

1. Odznaka „Powstanie Listopadowe 1830-31” została ustanowiona w dniu 18.06.2008 r. przez Zarząd Oddziału PTTK Warszawa Praga Południe im. Zygmunta Glogera z inicjatywy Oddziałowej Komisji Turystyki Pieszej.
2. Celem Odznaki jest popularyzacja wiedzy i miejsc związanych z Powstaniem Listopadowym (pola bitew, pomniki, muzea, itp.).
3. Odznaka ustanowiona została w trzech stopniach: brązowa, srebrna i złota. Stopnie różnią się kolorem metalu.

II. Warunki zdobywania odznaki

1. Odznakę może zdobywać każdy turysta, który ukończył 8 lat i spełni warunki określone w niniejszym regulaminie.
2. Osoby niepełnoletnie mogą zdobywać Odznakę tylko pod opieką osób dorosłych.
3. Odznakę zdobywać można w kolejności stopni, podczas dowolnych wycieczek, na terenach historycznie związanych z dziejami Powstania Listopadowego.
4. Czas zdobywania odznaki jest nieograniczony, nadwyżka punktów zdobytych ponad normę przechodzi na stopień wyższy. W ciągu jednego roku kalendarzowego, można zweryfikować tylko jeden stopień Odznaki. Ze względu na koszty przesyłki dopuszcza się weryfikację więcej niż jednego stopnia jednocześnie, lecz w takim przypadku weryfikacja np.: odznaki brązowej i srebrnej może nastąpić nie wcześniej niż w drugim roku zdobywania, itd.
5. Warunkiem zdobycia odznaki w stopniu brązowym jest zwiedzenie 10 miejsc związanych z Powstaniem Listopadowym.
6. Warunkiem zdobycia odznaki w stopniu srebrnym jest zwiedzenie kolejnych 30 miejsc.
7. Warunkiem zdobycia odznaki w stopniu złotym jest zwiedzenie kolejnych 50 miejsc.

8. Obowiązkowym warunkiem dla każdego stopnia, jest zwiedzenie dodatkowo, jednej z miejscowości:
    - Warszawa – Arsenał, budynek Podchorążówki, reduta Ordon,
    - Iłanie – pole bitwy – pomnik,
    - Ostrołęka – pole bitwy- kopiec i pomnik Józefa Bema na rynku,
    - Olszynka Grochowska – pole bitwy – pomnik,
    - Zgórznica k/ Stoczka Łukowskiego – pole bitwy – pomnik.
  9. Odznakę można zdobywać równocześnie ze zdobywaniem innych odznak turystyki kwalifikowanej i krajoznawczych.
- Przyznanie odznaki w stopniu brązowym może ubiegać się turysta, który udokumentuje posiadanie jednej z odznak:
- „Śladami gen. Józefa Sowińskiego”,
  - „Śladami gen. Józefa Bema” – stopień brązowy,
- lub zaliczył VI Turystyczno-Rekreacyjną Imprezę na Orientację (TRInO 2006) w 175 Rocznicę Bitwy pod Olszynką.

III. Weryfikacja

1. Podstawą do ubiegania się o przyznanie Odznaki jest samodzielnie wykonana i wypełniona przez zdobywającego kronika.
2. Kronika powinna zawierać: datę wycieczki, wykaz zwiedzonych obiektów z krótką notatką o związku danego obiektu z Powstaniem Listopadowym, potwierdzenia terenowe; (odciski pieczęci ze zwiedzanych obiektów lub miejscowości, w których się znajdują, bilety wstępu itp.), lub potwierdzenie przez członków kadry programowej PTTK (przodownicy, przewodnicy, instruktorzy wg posiadanych uprawnień, organizatorzy turystyki – tylko, jeżeli byli obecni na danej wycieczce), instruktorów harcerskich i kierowników wycieczek.
3. Potwierdzenia, o których mowa w pkt. 2 mogą być zastąpione opisem obiektu, szkicem, rysunkiem, samodzielnie wykonaną fotografią lub fotografią turysty na tle zwiedzanego obiektu.
4. Z zapisów w kronice musi jednoznacznie wynikać, że ubiegający się o Odznakę osobiście oglądał i poznał obiekty wymagane regulaminowo.
5. Odznakę przyznaje referat weryfikacyjny Oddziałowej Komisji Turystyki Pieszej. Adres: Oddział PTTK Warszawa Praga Południe im. Zygmunta Glogera, Oddziałowa Komisja Turystyki Pieszej, 04-386 Warszawa, ul. Paca 44. Dyżury w każdą środę w godzinach 17-18.
6. Osoby przesyłające kroniki do weryfikacji drogą pocztową winny dołączyć kopertę z adresem zwrotnym i znaczkiem pocztowym.
7. Odznaka przyznawana w trybie regulaminowym jest odpłatna.

IV. Postanowienia końcowe

1. Odznakę złotą może nadać honorowo, z pominięciem wymogów regulaminowych, Zarząd Oddziału PTTK Warszawa Praga Południe im. Zygmunta Glogera na wniosek swoich działaczy, osobom szczególnie zasłużonym dla popularyzacji i upamiętnienia wiedzy o Powstaniu Listopadowym.
2. Prawo interpretacji niniejszego regulaminu przysługuje Zarządowi Oddziału PTTK Warszawa Praga Południe im. Zygmunta Glogera.
3. Regulamin odznaki wchodzi w życie z dniem 1 lipca 2008 roku.
4. Regulamin opracował Wojciech Drozda.

projekt odznaki
Włodzimierz Majdewicz

ODZNAKA TURYSTYCZNO - - KRAJOZNAWCZA

IM. KSIĘDZA JERZEGO POPIEŁUSZKI

Postanowienia ogólne.

Odznaka Turystyczno-Krajoznawcza im. Księdza Jerzego Popiełuszki ustanowiona została z inicjatywy Oddziałowej Komisji Turystyki Pieszej przez Zarząd Oddziału „Żoliborskiego” Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Warszawie.

Znacząca część życia i działalności Księdza Jerzego przypada na warszawskie dzielnice Żoliborz i Bielany, gdzie między innymi znajduje się kościół św. Stanisława Kostki – miejsce Jego posługi duszpasterskiej, odprawianych mszy za ojczyznę i miejsce jego wiecznego spoczynku, a także Huta Warszawa (obecnie Lucchini), której Ksiądz Jerzy był Kapelanem.

Zasadniczym celem odznaki jest nie tylko zapoznanie turystów z miejscami, w których przebywał Ksiądz Jerzy, ale odnajdowanie nowych, innych, poświęconych Księdzu miejsc, ich utrwalenie i dokumentowanie. Dlatego też w naszym regulaminie nie będzie wykazu miejscowości, miejsc związanych z Księdzem. Znalezienie ich będzie zadaniem turystów, którzy podejmą trud zdobywania odznaki i dokumentowania swoich ustaleń na wycieczkowych trasach.

Warunki zdobywania odznaki.

1. Odznaka jest jednostopniowa. Jej wzór załączono do regulaminu. Decyzją Komisji Turystyki Pieszej Oddziału „Żoliborskiego” PTTK odznaka może być nadana honorowo.
2. Odznakę można zdobywać po ukończeniu 8 roku życia.
3. Odznakę zdobywa się podczas wycieczek poświęconych zwiedzaniu miejsc związanych z życiem, działalnością i męczeństwem Księdza Jerzego Popiełuszki.
4. Dowolny jest sposób dokumentowania zwiedzanych miejsc: kronika, książeczka wycieczek, prezentacja multimedialna itp. Zwiedzane miejsca powinny być potwierdzone według zasad obowiązujących w turystyce (na przykład pieczątką, opisem, rysunkiem, zdjęciem, potwierdzeniem członka kadry PTTK). Przy tablicach należy podać treść napisu, a przy ulicach ich lokalizację.

Szczególnie zalecane jest dokumentowanie tych miejsc w postaci opisów i wykonanych zdjęć zamieszczonych w kronice lub na płycie CD.

5. Do zdobycia odznaki konieczne jest uzyskanie 50 punktów według poniższych kryteriów:
    - a) Miejsce urodzenia (Okopy k. Suchowoli), miejsce męczeństwa (tama we Włocławku), i miejsce wiecznego spoczynku (kościół św. Stanisława Kostki w Warszawie) – 10 pkt.
    - b) Muzeum, izba pamięci Księdza Jerzego – 8 pkt.
    - c) Parafie w których pracował oraz kościoły, w których odprawiał msze za ojczyznę – 5 pkt.
    - d) Miejsca w których przebywał, jak szkoły, uczelnie, urzędy, kościoły, miejsca związane z męczeństwem i śmiercią – 3 pkt.
    - e) Pomniki – 3 pkt.
    - f) Tablice pamiątkowe, obrazy itp. – 2 pkt.
    - g) Ulice, place, instytucje noszące imię Księdza Jerzego – 1 pkt.
- Grupy obiektów punktowane są jako jeden obiekt o najwyższej wartości punktowej.

6. Komisja Turystyki Pieszej Oddziału „Żoliborskiego” PTTK może przyznać wyróżnienia za szczególnie starannie wykonaną kronikę zawierającą materiał poglądowy i opisy miejsc związanych z osobą Księdza Jerzego. Najwartościowsze kroniki zostaną (za zgodą autora) przekazane do muzeum przy kościele Św. Stanisława Kostki w Warszawie.
7. Całą dokumentację wycieczek należy przesać do Oddziału „Żoliborskiego” PTTK: 01-871 Warszawa ul. Kasprowicza 40, gdzie nastąpi weryfikacja i przyznanie odznaki.
8. Dowodem zdobycia odznaki jest legitymacja. Metalowy znaczek można zakupić w Oddziale „Żoliborskim” PTTK.
9. Komisja Turystyki Pieszej Oddziału „Żoliborskiego” PTTK zastrzega sobie prawo wykorzystania nadesłanych materiałów celem stworzenia ogólnopolskiego wykazu miejsc związanych z postacią Księdza Jerzego.
10. Interpretacja niniejszego regulaminu należy do Komisji Turystyki Pieszej Oddziału „Żoliborskiego” PTTK.

Niniejszy regulamin został zatwierdzony przez Zarząd Oddziału „Żoliborskiego” w Warszawie w dniu 26 kwietnia 2006 r.

ODZNAKA TURYSTYCZNO- - KRAJOZNAWCZA

**ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ
POWSTAŃCZE ODDZIAŁY SPECJALNE „JERZYKI”**

I. POSTANOWIENIA OGÓLNE

1. Celem odznaki jest zapoznanie turystów z historią Żołnierzy Armii Krajowej Powstańczych Oddziałów Specjalnych „Jerzyki”.
2. Zespół Weryfikacyjny Odznaki może przyznać odznakę w dowolnym stopniu z pominięciem wymogów niniejszego regulaminu w trybie honorowym.
3. Pomysłodawcą oraz autorem regulaminu i wizerunku Odznaki jest Andrzej Sadowy – Przewodnik TP PTTK nr 10372.
4. Odznakę zdobywać można na wycieczkach różnych dyscyplin turystyki.
5. Odznakę można zdobywać równolegle z innymi odznakami turystycznymi i krajoznawczymi.
6. Odznakę jest dwustopniowa i zdobywa się ją w kolejności stopni.

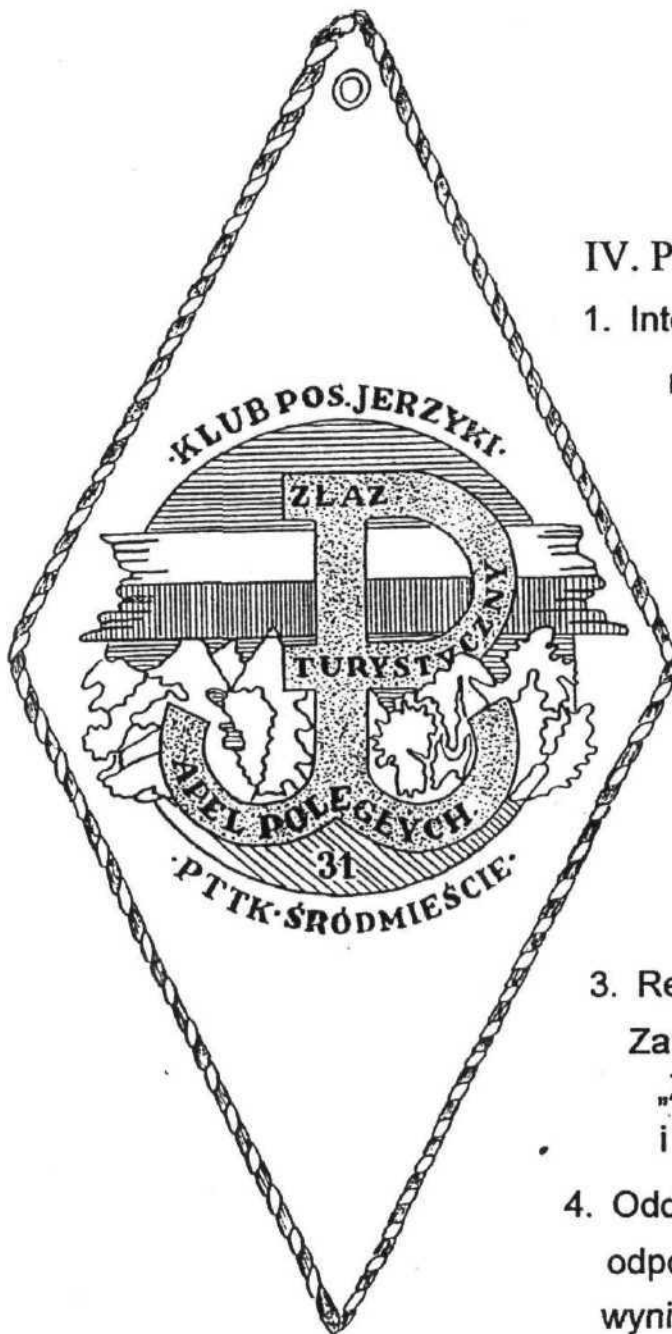
II. WARUNKI ZDOBYWANIA ODZNAKI

1. Odznakę można zdobywać po ukończeniu 10. roku życia.
2. Czas zdobywania odznaki jest dowolny.
3. Potwierdzenia pobytu należy zbierać w książeczkach turystyki kwalifikowanej lub w samodzielnie wykonanych kronikach. Forma kroniki jest dowolna.
4. Ubiegający się o odznakę powinien w sposób niebudzący wątpliwości udokumentować zdobycie wymaganej ilości punktów.
5. Punkty za udział w uroczystościach Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej Powstańczych Oddziałów Specjalnych „Jerzyki” można zdobywać wielokrotnie.
6. Wymagana ilość zdobytych punktów na poszczególne stopnie odznaki:

Stopień odznaki	Suma punktów
I	250
II	500

III. WERYFIKACJA

1. Weryfikację Odznaki dokonuje Referat Weryfikacyjny TP Oddziału „Żoliborskiego” PTTK na podstawie kroniki zawierającej potwierdzenia spełnienia warunków dla odpowiedniego stopnia odznaki.
2. Kroniki należy nadsyłać na adres:
Oddział „Żoliborski” PTTK, ul. Kasprowicza 40, 01-871 Warszawa.
3. W wyżej wymienionym miejscu będzie można nabyć odznaki.
4. Turyści przysyłający kronikę na podany adres drogą pocztową, załączają zaadresowaną kopertę ze znaczkiem na przesyłkę zwrotną. Odznakę można otrzymać pocztą – koszt odznaki i przesyłki pokrywa kupujący.

IV. POSTANOWIENIA KOŃCOWE

1. Interpretacja niniejszego regulaminu należy wyłącznie do Komisji TP Oddziału „Żoliborskiego” PTTK.
2. Odznaka powstała przy pomocy Stowarzyszenia Żołnierzy AK Powstańczych Oddziałów Specjalnych „Jerzyki” oraz Oddziałowej Komisji TP PTTK Warszawa „Żoliborz”.
3. Regulamin został zatwierdzony przez Zarząd Oddziału PTTK Warszawa „Żoliborz” w dniu 28.03.2008 r. i obowiązuje od 31.03.2008 r.
4. Oddział „Żoliborski” PTTK nie ponosi odpowiedzialności za żadne szkody wynikłe podczas zdobywania odznaki.

Punktacja do Odznaki Żołnierzy AK POS „Jerzyki”

Lp.	Punktowany obiekt	Ilość pkt.
1.	Odwiedzenie mogiły pułkownika Jerzego Strzałkowskiego.	50
2.	Udział w uroczystościach organizowanych lub współorganizowanych przez Stowarzyszenie Żołnierzy AK POS „Jerzyki”.	50
3.	Pomnik żołnierzy AK POS „Jerzyki”.	40
4.	Tablica poświęcona żołnierzom AK POS „Jerzyki”.	35
5.	Odwiedzenie indywidualnej mogiły żołnierza AK POS „Jerzyki”.	30
6.	Muzea, wystawy, izby pamięci dotyczące żołnierzy AK POS „Jerzyki” lub ZMzDW*; instytucje (organizacje) noszące imię Jerzego Strzałkowskiego, POS lub „Jerzyki”.	25
7.	Odwiedzone miejsca związane z działalnością bojową POS „Jerzyki”.	20
8.	Miejsce i osoby związane z działalnością cywilną POS „Jerzyki”.	15
9.	Sfotografowanie obiektu.	10
10.	Miejsca związane z działalnością ZMzDW.	5
11.	Ulice, skwery, pomniki poświęcone pojedynczemu żołnierzowi AK POS „Jerzyki”.	5
12.	Artykuł w prasie o działalności „Jerzyków” lub ZMzDW (podać nazwę i datę publikacji) – (za przytoczoną treść kolejne 2 pkt.).	2
13.	Żołnierze AK POS „Jerzyki”.	2

*Związek Młodzieży z Dalekiego Wschodu.

ODZNAKA TURYSTYCZNA

„KAŻDEMU JEGO EVEREST 8848”

W 20 rocznicę pierwszego zimowego wejścia polskiej wyprawy na Mount Everest 8848 m Zarząd Oddziału PTTK „Ziemia Wadowicka” w Wadowicach ustanawia Odznakę Turystyczną PTTK „Każdemu jego Everest 8848”.

1. Odznaka ma na celu podnoszenie kultury wędrowania, wiedzy i historii turystyki oraz bezpieczeństwa w górach.
2. Odznaka może być zdobywana: w górach Polski i poza granicami, zarówno na szlakach turystycznych, jak i taternickich oraz poza szlakami.
3. Ustala się następujące kategorie odznaki:
  - a) popularna (srebrno-błękitno-biała); aby ją zdobyć należy pokonać 8848 m przewyższenia podczas dowolnej ilości wędrowek.
  - b) brązowa (brązowa) odznaka popularna + 2x 8848 = 3x 8848 m od początku wędrowek.

- c) srebrna (srebrna) odznaka brązowa + 4x 8848 = 7x 8848 od początku wędrówek.
- d) złota (złota) odznaka srebrna + 7. 8848 = 14x 8848 m od początku wędrówek.
4. Podczas jednego dnia wędrówki zaliczy się różnicę między najwyższym i najniższym punktem w metrach, podczas wędrówki wielodniowej - każdy dzień zalicza się osobno, a całość stanowi suma dziennych punktacji.
5. Czas zdobywania poszczególnych stopni jest dowolny.
6. Odznakę przyznaje się na podstawie:
- książeczka turystyczna podczas zdobywania GOT i innych odznak
W rubryce trasa należy wpisać każdego dnia różnicę przewyższeń w metrach.
  - na dowolnych kartkach zawierających opisy trasy, charakterystycznych miejsc, pieczętek ze schronisk, zdjęć z najwyższego punktu trasy. Wyżej wymieniona dokumentacja musi zawierać różnicę przewyższeń na każdej trasie oraz sumę przewyższeń.
  - dopuszczone są inne formy potwierdzenia wycieczki, w zależności od inwencji zdobywcy odznaki (ksero książeczki i inne).
7. Dokumentację należy przysyłać na adres: Oddział PTTK "Ziemia Wadowicka" os. XX-lecia 1a, 34-120 Wadowice, tel. (0-33) 823-46-27
8. Uprawnionymi do weryfikacji i przyznawania odznak są:
- Terenowy Referat Weryfikacyjny GOT PTTK Wadowice
  - Komisja Młodzieżowa PTTK Wadowice
9. Wyżej wymienione komisje wystawiają imienne legitymacje potwierdzające zdobycie odznaki.
10. Odznaki można nabyć bezpośrednio lub wysyłkowo w Oddziale PTTK Wadowice

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

Od redakcji: przyjęliśmy zasadę, że regulaminy drukujemy jedynie łącznie z wizerunkiem odznaki. Ten regulamin dostaliśmy z całkowicie nieczytelnym wizerunkiem, jednak sam regulamin jest całkowitą nowością w stosunku do dotychczas wymyślonych innych odznak. Jeśli dotrzemy do czytelnego wzoru, przedstawimy go na naszych łamach w najbliższym numerze RG.

OGÓLNOPOLSKA ODZNAKA

„SZLAKAMI WALK O NIEPODLEGŁOŚĆ”

Odznaka powyższa została ustanowiona przez Zarząd Oddziału PTTK Ziemi Tarnowskiej w Tarnowie uchwałą nr 39 z dnia 2 lutego 2004 r. Zarząd Główny PTTK zatwierdził ten regulamin na posiedzeniu Prezydium Komisji Turystyki Pieszej w dniu 14 maja 2004 r.

1. Odznaka "Szlakami Walk o Niepodległość" jest trzystopniowa, o jednakowym wzorze dla wszystkich stopni, różniąc je kolorami. Jest metalowa. Zdobywać można jedynie w kolejności stopni, z zastrzeżeniem, jeden stopień można zdobyć tylko w jednym roku.
2. O uzyskanie odznaki może się ubiegać każdy po ukończeniu 12 lat życia i spełnieniu warunków Regulaminu.
3. Odznakę można uzyskać przez uczestnictwo w zjazdach, zlotach, rajdach i wycieczkach indywidualnych o tematyce niepodległościowej.
4. Stopień I i II można zdobywać w ciągu 2 lat. Stopień III - w ciągu 3 lat.

5. Warunkiem weryfikacji odznaki jest:

* wypełnienie wykonanej przez siebie książeczki i uzyskanie w niej potwierdzenia uczestnictwa w wymienionych w punkcie 3 imprezach o charakterze niepodległościowym.

W przypadku wycieczek indywidualnych (jeden dzień traktowany jest jako jedna wycieczka), należy spełnienie wymogów udokumentować pobytem szkicem, zdjęciem i opisem z podaniem dokładnej daty..

6. Odznakę (wykonaną z mosiądzu) uzyskuje ten, kto w ciągu jednego roku uczestniczył - w ciągu jednego lub 2 lat - w 5 imprezach o tematyce niepodległościowej.
7. Odznakę srebrną (mosiądz posrebrzany) może uzyskać posiadacz stopnia brązowego z zaliczonym udziałem w 10 imprezach o charakterze niepodległościowym.
8. Odznakę złotą (mosiądz pozłacany) może uzyskać zdobywca odznaki srebrnej z zaliczonym udziałem w 15 imprezach o charakterze niepodległościowym.
9. Uczestniczenie w tych samych imprezach może być zaliczone tylko raz, niezależnie od stopnia odznaki. Nadwyżkę uczestnictwa do danego stopnia można zaliczyć na następny stopień, jednak nie więcej niż 4 imprezy.
10. Odznakę można zdobywać równocześnie z innymi odznakami turystyki kwalifikowanej.
11. Odznakę weryfikuje wyłącznie Terenowy Referat Weryfikacyjny KTP Oddziału PTTK "Ziemi Tarnowskiej w Tarnowie".
12. Odznakę można zdobywać na terenie byłej II RP oraz III RP.

Zarząd Oddziału PTTK "Ziemi Tarnowskiej"
ul. Żydowska 20, 33-100 Tarnów

Dla każdego coś ważnego

KU PRZESTRODZE!

Potencjalni globtroterzy, których wabią kraje egzotyczne, zanim wybieriecie się do Afryki, Azji, Ameryki południowej - uważnie przeczytajcie poniższy tekst i dobrze go zapamiętajcie!

1. W krajach wymienionych kontynentów częste są kradzieże. Aby im zapobiec należy zrobić sobie torebki na pieniądze i dokumenty. Są 3 rodzaje torebek:

a) torebka piersiowa (paszport, bilet lotniczy, czeki podrózne, trochę pieniędzy).

b) pas biodrowy (pieniądze, zapasowe klucze do kłódek, czekci pod-
rózne, trochę pieniędzy).

c) kieszenie wszyte od spodu ubrania, dowód zakupu czeków, pienią-
dze).

Wszystkie te elementy powinny być zapakowane w folie. Trzeba się
zastanowić, co zrobić z kartą kredytową. NIE WOLNO (!) trzymać pienię-
dzy w paszporcie! Wszelkie inne pomysły chowania pieniędzy, dokumen-
tów (np. paski na udzie) są mile widziane. Dostęp do rzeczy ukrytych
musi być względnie łatwy JEDYNNIE DLA WŁAŚCICIELA.

2. Wszystkie koszule (za wyjątkiem podkoszulków) powinny być jak naj-
luźniejsze (aby nie było widać torebki pod spodem). Dotyczy to rów-
nież spodni (z materiału i zapinane paskiem. Koszule powinny mieć
kieszeń (kieszenie) zapinane na guziki (dość ciasno).
3. Należy mieć malutki portfel (najlepiej materiałowy), w którym trzy-
mamy pieniądze na bieżące opłaty. Najlepiej trzymać go w zapinanej
kieszeni koszuli.
4. Dobrze jest mieć imitację karty kredytowej (np. kartę do bankomatu).
Nie jest to jednak niezbędne.
5. Należy mieć spisane numery czeków podróŜnych. Numery te zostawia-
my w plecaku oraz przekazujemy osobie towarzyszącej.
6. Kserokopie paszportu trzymamy w innym miejscu niż paszport oraz da-
jemy osobie towarzyszącej.
7. Trzeba sobie zrobić pokrowiec z mocnego materiału na plecak oraz
zdobyć linkę (cienką, stalową, elastyczną) do przypinania bagaŜu.

8. Jeśli poruszamy się z małymi plecakami, to:

a) W TŁOKU TRZYMAMY JE ZAWSZE Z PRZODU!

b) kładąc plecak na ziemi ZAWSZE stajemy nogami na jego paskach nośnych.

c). plecak powinien być zamknięty na kłódkę.

9. SPOSOBY KRADZIEŻY I ZAPOBIEGANIE IM:

a) Ktoś niespodziewanie wylewa na ciebie lub twój bagaż jakieś świństwo (olej, maź, psie odchody). Natychmiast znajduje się ktoś chętny do pomocy. Jeśli puścisz w tym momencie jakąś część bagażu - już po nim!

Aby temu zapobiec NIE WOLNO reagować nerwowo na tę sytuację. Należy oddalić się w bezpieczne miejsce i oczyścić się przy pomocy współwędrowców.

b) nie przyjmować ŻADNYCH cukierków, napojów itp. od nieznanomych (nawet turystów) - usypiają!

c) Nie reagować na turystów, którzy mówią, że ich okradli.

d) Kradzieże najczęściej zdarzają się koło banków, lotnisk, dworców autobusowych. Złodzieje tam wybierają swoje cele, aby okraść nas w dogodnych okolicznościach, często podążają za nami. Jeśli zauważymy kogoś idącego za nami, wskaźcie go palcem innym osobom - powoduje to, że złodzieje orientują się, że o nich wiemy.

e) Autobusy, pociągi - częste kradzieże bagażu oddawanego do luków, na dach, na półki.

Należy stale pozostawiać osoby, które pilnują bagażu (nawet zamkniętego w luku) do samego momentu odjazdu. Jeśli to możliwe, należy bagaż do czegoś przypiąć. W pociągach jest to absolutnie niezbędne.

f) taksówki - bagaż w bagażniku, taksówka niespodziewanie odjeżdża. Zawsze jedna osoba musi być na zewnątrz podczas załadunku bagażu i jedna siada w środku (nawet, jeśli kierowca jest na zewnątrz). Zawsze przed odjazdem umawiamy cenę i upewniamy się, czy kierowca ma wydać resztę.

- g) W hotelu - sprawdzić, czy nie da się przejść przez okno, drzwi (np. uchylana futryna), założyć własną kłódkę. Wszystkie rzeczy trzymać w plecaku, nawet gdy się jest w pokoju. Plecak musi być do czegoś trwałego przypięty.
- h) Policja - zostajemy zatrzymani przez kogoś podającego się za policjanta. Może mieć nawet identyfikator. Czasem może się też przyplątać ktoś ponoć też legitymowany. Gość ten wykonuje polecenia policjanta, aby upewnić nas, że taka jest procedura. Co czynić? Spisać numer policjanta, dobrze obejrzeć identyfikator i zarządać przejścia (pieszego!) do komisariatu. Jeśli to nie da rezultatu, należy powiedzieć, że najpierw zadzwonimy do policji (nr 110). Przy granicy mogą chcieć skonfiskować "nielegalne" dolary (dolary są zawsze legalne!). Dlatego należy pieniądze mieć zawsze dobrze schowane, a powiedzieć, że MAMY JEDY-NIE czeki!
- i) Granice - ZAWSZE sprawdzić czy jest stempel i jaka jest na nim data!
10. Wszystkie nasze rzeczy należy mieć stale pod kontrolą i nie zostawiać ich bez opieki.

Tyle o bagażach. Teraz o zdrowiu.

Z ogromu zagrożeń nie zdaje sobie sprawy część turystów wyjeżdżających w rejony tropików. REZYGNUJĄ ZE SZCZEPIEŃ! To najgroźniejszy w skutkach błąd. A przecież władze sanitarne ostrzegają, że do Polski zostały już przywleczone niemal wszystkie odmiany malarii i kilka odmian gorączek krwotocznych. Mimo to zaskakujące lekceważenie, no bo "coż takiego może nas zaskoczyć np. w Kenii, czy Wenezueli".

Biura podróży odnotowują skokowy wzrost wyjazdów w rejony zagrożające groźnymi chorobami. Malaria, dżuma, trąd, czerwotka amebowa

i choćby popularna salmonella. A przecież według statystyk na malarię zapada w Polsce rocznie ok. 30 osób, z czego kilka umiera!

Biura podróży rzadko informują potencjalnych klientów o zagrożeniach, bojąc się o swoje dochody. Szczepionki niektóre są drogie (niektóre sięgają ceny nawet 5 tysięcy zł). Czy jest to droższe od ceny życia lub dożywotniej wegetacji z nękającą chorobę?

Sanepid ostrzega:

MALARIA - przenoszona przez komary. Zapada na nią rocznie na świecie 220 milionów osób, z czego 1-3 mln umiera. Objawami są dreszcze i wysoka gorączka. Największe ogniska malarii są w Angoli i Kamerunie.

DENG - gorączka krwotoczna. Pochodzi od małop, przenoszona przez komary. Jest chorobą wirusową. Objawami są - silne bóle stawów. W tym roku zmarło już (!) kilkaset osób. Większość pochodzi z Brazylii i Paragwaju.

DUR BRZUSZNY - choroba bakteryjna. Najłatwiej znaleźć w wodzie i na niemytych owocach. Objawy - bóle brzucha i różowa wysypka. Najłatwiej zarazić się w Afryce i Senegalu.

Oto najprostsze zalecenia:

1. Nigdy nie pić wody nie przegotowanej!
2. Inne płyny muszą być w szklanych butelkach i szczelnie zamykane.
Uwaga na soki owocowe, mogą zawierać salmonellę.
3. Owoce jeść tylko te, które (po sparzeniu zewnętrznym) można obrać.
4. Nie należy na surowo spożywać **ŻADNYCH** jarzyn i warzyw.

Absolutnie niezbędne są szczepienia ochronne. Gdzie i jakie - o tym poinformuje nas sanepid specjalizujący się w chorobach tropikalnych. Należy wybrać - szczepienie lub rezygdacja z wyjazdu. Życie jest jedno jedyne.

Znana podróżniczka Beata Pawlikowska jest autorką książki "Poradnik globtrotera", w której opisuje groźne dla nas choroby tropikalne. Niektóre poznała z autopsji.

Zapamiętajcie, że powiedzenie "zobaczyć i umrzeć" jest jedynie przenośnią poetycką"

-o-o-o-o-o-

Przy zachowaniu ostrożności można wędrować po wszystkich kontynentach, z wyjątkiem państw, w których toczą się wewnętrzne lub między-państwowe walki.

I jeszcze jedno - nie wszyscy napotkani ludzie są przestępcami i złodziejami. Znakomita większość to ludzie mili, przyjaźni, uczynni.

O tym informuje TURYSTYCZNY WYGA

Alfabetyczny spis publikacji z numerów 26 - 41 - Rogatki Grochowskiej -

A

- A było to 190 lat temu ..... nr 32/ 1999 III str.okł.
Ach, te numery ..... Jerzy Kasprzycki ..... 33/1999 str. 3
Aktualizacja stanu kadry Instruktorów Krajoznawstwa ..... nr 40/ 2006 str. 48
Aleja chwały (Grochów) ..... oprac. Andrzej Kowalski .... nr 39/ 2005 str. 12
Aleja Chwały i Niepodległości w Olszynie Grochowskiej... oprac. Andrzej Kowalski
nr 41/2007 str. 8
Aleja Emila Wedla; historia fabryki ... oprac. Andrzej Kowalski
nr 38/ 2004 str.19
Aleksander Janowski - III prezes PIKraj. ... Adam Czarnowski * nr 40/2006 str. 4
Aneks (Powstanie Warszawskie na Pradze... oprac. Krzysztof Rutkowski
* nr 38/ 2004 str.10
"ANINO" w Falenicy ..... Andrzej Krochmal ..... nr 39/ 2005 str. 42
Autokarem z Warszawy do Ciechanowca ... Leszek Białkowski ...nr 28/ 1997 str. 18
Autokarem z Ciechanowca do Warszawy ... Leszek Białkowski * nr 29/ 1998 str. 32

B

- Beskid Śląski (przewodnik - cd) ... Piotr Gawłowski ..... nr 26/ 1997 str. 44
Beskid Śląski (Przewodnik - cd) ... Piotr Gawłowski ..... nr 27/ 1997 str. 44
Beskid Śląski (Przewodnik - cd) ... Piotr Gawłowski ..... nr 28/ 1997 str. 35

Beskid Śląski (przewodnik - cd) * Piotr Gawłowski	nr 29/ 1998	str. 43
Białobrzegi * Beniaminów	BIL	nr 37/ 2003 str. 22
Bitwa Warszawska	Barbara Skwara	nr 41/ 2007 str. 18
Bitwa Warszawska	Włodzimierz Bławdziewicz *	nr 29/ 1998 str. 3
Bohater spod Ossowa	oprac. Andrzej Kowalski	nr 34/ 2000 str. 49
Bródnowskie cmentarze	Dariusz Goszczyński	nr 37/ 2003 str 25

C

Centralna kartoteka szlaków turystycznych	nr 37/ 2003	str. 36
Chryzantemy (wiersz)	Władysław Bukowski	nr 26/ 1997 * III str.okł.
Cmentarz Starowierów	Leszek Białkowski	nr 30/ 1998 str. 20
"CZAK '98"	Andrzej Kowalski	nr 30/ 1998 str. 23
Czar wież triangulacyjnych.....	Andrzej Krochmal	nr 35/ 2001 str. 27
40 lat SKKT PTTK nr 6 przy Zasadniczej Szkole Łączności ...	Mieczysław Bożym nr 32/ 1999	str. 23

D

Dawny Instytut Weterynarii	oprac. Leszek Białkowski *	nr 41/ 1007 str. 5
Dęby Kampinoskiego Parku Narodowego * wybrał	Andrzej Kowalski *	nr 39/ 2005 * s. 21
Do przyjaciół	BIL	nr 36/ 2002 str. 8
Druka kategoria?	DOR	nr 27/ 1997 str. 14
"DYMnO" 2005	Andrzej Krochmal	nr 39/ 2005 str. 44
"DYMnO" 2006	Andrzej Krochmal	nr 40/ 2006 str. 37
10 x SOLO	BIL	nr 32/ 1999 str 28
"10 x SOLO" na Bielanach	Andrzej Krochmal	nr 34/ 2000 str. 62
10 PK czyli "10 x SOLO '2001" *	Andrzej Krochmal	nr 35/ 2001 str. 40
XIX Zlot Warszawskich Przewodników Turystyki Pieszej "Świder '90"	nr 27/ 1997	str. 27
XXI Rajd na Orientację "ORIENT '99" *	Andrzej Krochmal ... nr 32/ 1999	str. 22
XXII Rajd na Orientację "ZAW-OR '99" *	Andrzej Krochmal * nr 32/ 1999	str. 25
XXV Zlot Urodzinowy Oddziału PTTK Praga Południe *	Mieczysław Bożym nr 26/ 1997	str. 26
XXIII Liceum Ogólnokształcące	38/ 2004 ...	str. 24
Dwie nowe ulice, aleja i park	nr 33/ 1999	str. 33

E

"Ekozasłużony"	nr 32/ 1999	str. 43
Elektryzujący pomysł	Jarosław Osowski	nr 26/ 1997 str. 5

F

Falenicki "ZAW-OR '2001"	Andrzej Krochmal	nr 35/ 2001 str. 38
Ferma na Gocławku	Jerzy Kasprzycki	nr 28/ 1997 str. 9
Fort XI Grochów	nr 39/ 2005	str. 17

G

Gdzie jest ta tablica	nr 41/ 2007	str. 3
Jerzy Głownia (pożegnanie)	Leszek Białkowski	nr 26/ 1997 str. 51

Gmina Mrozy	nr 36/ 2002	str. 36
Gniazdo Wilg i Orlików * Jerzy Kasprzycki i Marian Stępień * nr 41/ 2007 * s. 6		
Goźlin - Mariańskie Porzeczce	Andrzej Kowalski	nr 37/ 2003 str. 50
Górski Obóz Wędrowny HKT "Błękitni" PTTK Oddziału Praga Południe "Beskidem .... Śląskim do źródeł Wisły" * Danuta Rosner * nr 38/ 2004* s.39		
Grochów w początkach XIX w.	Jan Berger	nr 35/ 2001 str. 1
Grzybowa i Okuniew - austriackie komory celne * Barbara Buczek-Płachtowa	nr 40/ 2006	str. 23

H

Hajże! Na rowery!	BIL	nr 31/ 1999 str. 15
Harcerska wyprawa do Italii	Danuta Rosner	nr 28/ 1997 str. 33
Hej, kolęda, kolęda!	wybrał BIL	nr 27/ 1997 str. 16
Historia "CZAK"-ów	nr 30/ 1998	str. 30
Historia ochrony przyrody	nr 40/ 2006	str. 37
Historia SKKT 5 "Obieżyświaty" ...	Danuta Kończak	nr 28/ 1997 str. 14
Historia w ruinę obracana	nr 40/ 2006	str. 14
Historyczny "PODKUREK"	Andrzej Krochmal	nr 37/ 2003 str. 45

I

Ile może zarobić emeryt	nr 26/ 1997*	II s. okł.
Imprezy na Orientację: VI Mistrzostwa Polski*"Podkurek '97" - posumowanie	nr 27/ 1997	str. 36
Ino cztery pory roku:		
* Jubileuszowy wiosenny (?) "ORIENT , 2007"*	Andrzej Krochmal * 41/ 2007*	s. 47
* Zima w Skaryszewskim	Andrzej Krochmal	nr 41/ 2007 str. 47
* Słoneczny "ZAW-OR" 2007	Andrzej Krochmal	nr 41/ 2007 str. 48
Gorące !10 x SOLO"	Andrzej Krochmal	nr 41/ 2007 str. 49
Mokre "DYMNO" 2007	Andrzej Krochmal	nr 41/ 2007 str. 49
XXX Ogólnopolski Rajd na Orientację "PODKUREK" 2007 * Andrzej Krochmal*	nr 41/ 2007	str. 52

J

Jegierey z Kamionka	Jerzy Kasprzycki	nr 33/ 1999 str. 1
Jubilatka (Centralna Biblioteka Wojskowa)	BIL	nr 33/ 1999 str. 32
Jubileuszowy "ORIENT" 2000	Andrzej Krochmal	nr 36/ 2002 str. 25
Jubileuszowy Rajd SKKT	Mieczysław Bożym	nr 36/ 2002 str. 18

K

Kalendarz imprez turystycznych Oddziału PTTK Praga Południe na 1998 r.	nr 28/ 1997	str. 17
Kalendarz imprez turystycznych Oddziału PTTK Praga Południe na 1998 rok.....	nr 30/ 1998 * II s.okł	
Kalendarz imprez turystycznych Oddziału PTTK Praga Południe na 2000 r.	nr 32- 1999	str. 58
Kalendarz imprez turystycznych Oddziału PTTK Praga Południe na 2003 r.....	nr 36/ 2002 r.	str. 53
Kalendarz imprez turystycznych Oddziału PTTK Praga Południe na 2007 rok	nr 41/ 2007, III s.okł.	

Karczew	A. Mazurek	nr 41- 2007r.	str. 20
Kazimierz Kulwieć - II prezes PIKraj. * Tadeusz Maczubski *	nr 40/ 2006 *	str. 3	
Kolekcjonerstwo krajoznawcze - Henryk Paciej (wstęp Leszek Białkowski)	nr 28/ 1997	str. 3	
Kodeks Etyczny Przewodników PTK	nr 40/ 2006	str. 54	
Kolejny sejmik przed Kongresem Krajoznawczym w Gnieźnie	Mieczysław Bożym nr 33/ 1999	str. 36	
Kolumna Zygmunta	Maria Lewicka	nr 38/ 2004	str. 17
Kolorowy "ZAW-OR" 2002	Andrzej Krochmal	nr 36/ 2002	str. 31
"Konflikt Wawelski"	Andrzej Krochmal	nr 39/ 2005	str. 11
Konkurs gry na instrumentach pasterskich * Grzegorz Micuła *	nr 28/ 1997	s. 30	
"Kronika Warszawy" rediviva	BIL	nr 31/ 1999	str. 28
Krótką historią Czerska	Edmund Mieroszewicz	nr 41/ 2007	str. 30
Krótką historią Gminy Wawer	Andrzej Kowalski	nr 31/ 1999	str. 7
Krótką historią "PODKURKA"	Andrzej Krochmal	nr 41/ 2007	str. 53
Krótką historią Sulejówka		nr 39/2005 r.	str. 6
Krótką historią wycinanki	oprac. Andrzej Kowalski *	nr 37/ 2003	str. 40
Krzyże na Grochowie	oprac. Andrzej Kowalski *	nr 39/ 2005	str. 14
Krzyż na terenie cerkwi	DAW	nr 39/ 2005	str. 19
Kształtowanie się granic Polski 1918-1922		nr 29/ 1998	str. 17
Kto był pierwszy (Biura Turystyczne)	BIL	nr 37/ 2003	str. 37
Ku czci harcerzy	(NOS)	nr 36/ 2002	str. 1

L

"Leśnik" uhonorowany		nr 40/ 2006	str. 18
Literatura dotycząca Pragi Południe, Rembertowa i Wawra ...	oprac. Andrzej Kowalski	nr 31/ 1999	str. 30
Lotnictwo w Bitwie Warszawskiej 1920 ...	Andrzej Kowalski *	nr 37/ 2003	str. 5

M

Marsz 201 Harcerskiego Ochotniczego Pułku Piechoty z 1920 r *	nr 37/ 2003	str. 10
Mazowsze - kraina kontrastów - Tomasz Chłudziński	nr 26/ 1997	str. 8
Mazowsze w X-XI wieku	oprac. Andrzej Kowalski	nr 35/ 2005 str. 49
Meandry zainteresowań	BIL	nr 33/ 1999 str. 37
Metalowa łrzyż na chodniku		nr 40/ 2006 str. 16
Miejsca pamięci narodowej na terenie Dzielnicy Praga Południe oraz gmin Rembertów i Wawer- związanych z Odzyskaniem Niepodległości...	oprac. Andrzej Kowalski	nr 29/ 1998 str. 18
Miejsca tragedii i chwały	Danuta Rosner	nr 33/ 1999 str. 25
Miejsca upamiętniające ks. Ignacego Skorupkę * oprac. A. Kowalski*	34/2004	s. 52
Miejsca upamiętniające papieża Jana Pawła II na Grochowie *	nr 40/ 2006	str. 17
"Milusi" dom rodzinny Józefa Piłsudskiego * Andrzej Kowalski*	nr 39/ 2005	s. 9
Muzeum Powstania Warszawskiego ... oprac. Andrzej Kowalski ...	nr 38/ 2004	s. 14
Muzeum Rzemiosł Skórzanych		nr 41/ 1997 str. 2
Muzeum Sztuki Ludowej w Otrębusach		nr 37/ 2003 str. 39

N

Nadbużański Park Krajobrazowy	nr 38/ 2004	str. 36
Najsłynniejszy kuriar AK patronem ulicy Grochowa * oprac. Andrzej Kowalski	nr 41/ 2007	str. 3
Na "ORIENT"-ację	Andrzej Krochmal	nr 37/ 2003 str. 51
Nareszcie (Rogatka Grochowska)	Leszek Białkowski *	nr 32/ 1999 str. 12
Nasze wędrówki Obwodnicą Warszawską:	nr 37 / 2003	
* Zagórze		str. 29
* Zamajdan - Olszyny		str. 33
Na wypoczynek z Biurem Podróży	BIL	nr 31/ 1999 str. 26
Niektóre rocznice historyczne przypadające na 1998 r.	nr 28/ 1997*	II str. okładki
Nominat konserwator	nr 32/ 1999	str. 44
Nota o Okuniewie	nr 40/ 2006	str. 22
Nowodworski "ZAW-OR" 2003	Andrzej Krochmal	nr 37/ 2003 str. 55
Nowy park im. Obwodu Praga Armii Krajowej	nr 40/ 2006	str. 13
Niwy podział (wojew. Warszawskie)	nr 32/ 1999	str. 44

O

Obelisk przed szkołą	Jerzy Kasprzycki	nr 35/ 2001 str. 16
Obelisk przed Szkołą	nr 36/ 2002	str. 5
Obyczaje świąteczno - noworoczne * Leszek Białkowski	nr 36/ 2002	str. 56
Odnaki PTTK	Leszek Białkowski	nr 40/ 2006 str. 6
Odzyskanie Niepodległości 1914-18	nr 29/ 1998	str. 9
Odżywają Rogatki Grochowskie	Leszek Białkowski	nr 30/ 1998 str. 21
"Oficynka" (Gimnazjum i liceum męskie) * Leszek Białkowski * nr 38/ 2004		s. 27
Okuniew	nr 40/ 2006	str. 19
O obelisku, którego nie ma	BIL	nr 37/ 2003 str. 2
Opłatek wigilijny	oprac. Leszek Białkowski	nr 27/ 1997 str. 3
Organizatorom imprez turystycznych polecamy * Danuta Rosner * nr 41/ 2007		s. 56
"ORIENT '2000"	Andrzej Krochmal	nr 34/ 2000 str. 57
"ORIENT '2001"	Andrzej Krochmal	nr 35/ 2001 str. 37
80 lat stołecznego ZOO	nr 41/ 2007	str. 1
O tradycji - á propos	Leszek Białkowski	nr 27/ 1997 str. 10
Otwock (inwentaryzacja krajoznawcza)	Andrzej Kowalski... nr 31/ 1999	
* Dzieje miasta		str. 37
* Nazwy geograficzno - historyczne		str. 43
Otwock (inwentaryzacja krajoznawcza cz. II) * Andrzej Kowalski* nr 32/1999		s. 47
Otwock (Inwentaryz. Krajozn.-dokończenie) * Andrzej Kowalski * nr 33/1999		s. 38
Otwock Wielki	A. Mazurek	nr 41/ 2007 str. 28
OWRP 2000	nr 33/ 1999	str. 23

P

Parkowa brama (Grochów)	oprac. Andrzej Kowalski	nr 39/ 2005 str. 16
Parkowe "10 x SOLO"	Andrzej Krochmal	nr 37/ 2003 str. 56

Patroni ulic Pragi Południe	oprac. Andrzej Kowalski * nr 34/ 2000	str. 25
I Sejmik Instruktorów Krajoznawstwa Woj. Mazowieckiego * Mieczysław Bożym	nr 33/ 1999	str. 34
50. rajd szkolny "Puszcza '97"	Mieczysław Bożym	nr 26/ 1997 s. 26
52 rajd szkolny "PUSZCZA '98"	Mieczysław Bożym	nr 30/ 1998 s. 31
53 rajd szkolny "Szerokie pola"	Mieczysław Bożym	nr 32/ 1999 str. 21
54. rajd szkolny "PUSZCZA '99" ...	Mieczysław Bożym	nr 33/ 1999 str. 26
55. rajd szkolny "SZEROKIE POLA '2000" ...	Mieczysław Bożym * nr 34/ 2000	II strona okładki
Plakaty z 1920 r.	nr 34/ 2000	str. 56
Plan pracy Zarządu Oddziału PTTK Praga Południe	nr 31/ 1999*	II s. okł.
Podskarbińska 6 - nowy wystój domu	nr 40/ 2006	str. 15
Podsumowanie XXVIII WDT	Mieczysław Bożym	nr 33 / 1999 str. 35
Pogmatwana ul. Chodakowska	Jerzy Kasprzycki	nr 32/ 1999 str. 9
Pomniki, głazy, pamiątkowe tablice na pradze Południe, w Rembertowie i Wawrze	oprac. Andrzej Kowalski ... nr 30/ 1008	str. 3
Pomniki, głazy, tablice pamiątkowe na terenie dzielnicy Praga Południe	(część II) * oprac. Andrzej Kowalski * nr 32/1999	s.14
Pomniki, głazy, tablice pamiątkowe na terenie Pragi Południe (inventaryzacja	krajoznawcza, cz. III) * opr. A. Kowalski*	nr 33/1999 s. 11
Pomniki, głazy, tablice pamiątkowe na terenie Pragi Pd (cz. IV)* opr. A.Kowalski	nr 34/ 2000	str. 3
Pomniki przyrody Pragi Południe	nr 39/ 2005	str. 18
"PODKUREK '98"	Andrzej Krochmal	nr 30/1998 str. 32
"PODKUREK"	Andrzej Krochmal	nr 33/ 1999 str. 27
"PODKUREK '2000"	Andrzej Krochmal	nr 35/ 2001 str. 32
"PODKUREK" nad Żalawem Zegrzyńskim	nr 36/ 2002	str. 20
"PODKUREK '2004"	Andrzej Krochmal	nr 38/ 2004 str 30
"PODKUREK '2005"	Andrzej Krochmal	nr 39/ 2005 str. 46
"PODKUREK '2006"	nr 40/ 2006	str. 41
Po 64-latach	nr 37/ 2003	str. 24
Pora św. Mikołaja	BIL	nr 36/ 2002 str. 54
Powstanie Warszawskie na Pradze * oprac. Andrzej Kowalski * nr 38/ 2004		s. 1
Praga najstarsza	Jan Berger	nr 35/ 2001 str. 21
Praga po Powstaniu Listopadowym ...	Jan Berger	nr 36/ 2002 str. 2
Prawda ... od podszywki (Bitwa Warszawska) * Leszek Białkowski * 37/2003		s. 3
Przesuwanie roгатki	Andrzej Krochmal	nr 35/ 2001 str. 14
Pułtusk	nr 38/ 2004	str. 31
"PUSZCZA '2004"	Mieczysław Bożym	nr 38/ 2004 str. 38
R		
Regulamin Odznaki Turystyczno-Krajoznawczej "Szlakiem Aleksandra Janowskiego"	nr 25/ 1997	str. 10
Regulamin Odznaki Oklicznościowej "100 lat InO"	nr 26/ 1997	str. 21
Regulamin Ogólnopolskiego Indywidualnego Rajdu "W 80 rocznicę Odzyskania	Niepodległości" ... nr 27/ 1997	str. 41

Regulamin Odznaki "Turysta - Przyrodnik"	nr 26/ 1997	str. 18
Regulamin Odznaki Turystyczno - Krajoznawczej "Bitwa Warszawska 1920"	nr 29/ 1998	str. 27
Regulamin Odznaki Krajoznawczej PTTK "Szlakami Powstania Wielkopolskiego"	nr 29/ 1998	str. 24
Regulamin Odznaki Krajoznawczej "Śladami Chopina"	nr 29/ 1998	str. 27
Regulamin Regionalnej Odznaki Turystyczno - Krajoznawczej "Miłośnik Jury"	nr 30/ 1998	str. 36
Regulamin Dużego i Małego Rajdu Kolarskiego PTTK "Poznajemy Ziemię Kielecką"	nr 30/ 1998	str. 36
Regulamin Odznaki Turystycznej "Szlakiem wrześnieowych Virtuti Militari"	nr 31/ 1999	str. 17
Regulamin Przewodnika Turystyki Pieszej	nr 32/ 1999	str. 39
Regulamin Ogólnopolskiego Konkursu Kronik Ogniw PTTK	nr 32/ 1999	str. 36
Regulamin Odznaki Turystyczno - Krajoznawczej "Szlakiem 28. Pułku Strzelców Kaniowskich - *Dzieci Warszawy* " ..	nr 35/ 2001	str. 45
Regulamin Odznaki Turysta - Przyrodnik"	nr 35/ 2001	str. 48
Regulamin Odznaki Turystyczno - Krajoznawczej "Szlakiem Cystersów w Polsce"	nr 36/ 2002	str. 45
Regulamin Odznaki "Drewniana Architektura Diecezji Kaliskiej" * 36/ 2002		s. 48
Regulamin Odznaki "XXV lat InO z HKT "TREP" PTTK "	nr 36/ 2002	str. 51
Regulamin Odznaki Krajoznawczej "Miłośnik Ziemi Węgrowskiej"* 36/ 2002		str. 52
Regulamin Odznaki Turystycznej "XXV lat InO z HKT *TREP* PTTK" ..	37/ 2003	s. 57
Regulamin Odznaki Turystyczno - Krajoznawczej "Szlakiem 19. Pułk Ułanów Wołyńskich"	nr 38/ 2004	str. 44
Regulamin Krajoznawczej Odznaki im. Jana Pawła II"	nr 39/ 2005	str. 59
Regulamin Odznaki Krajoznawczej im. Prymasa Tysiąclecia * 39/ 2005 * III s. okł		
Regulaminy:		
* Przewodnika Turystyki Pieszej	nr 40/ 2006	str. 43
* Instruktora Krajoznawstwa	nr 40/ 2006	str. 46
* Odznaki Turystyczno-Krajoznawczej im. ks. Jerzego Popiełuszki	nr 40/ 2006	str. 49
* Odznaki Kolarskiej "Rajd Rowerowy - Znam Wojew. Mazowieckie" * 40/2006		s.51
* Odznaki "Korona Gór Polskich"	nr 40/ 2006	str. 55
Regulamin Odznaki Krajoznawczej "Szlakiem Miejsc Kultu religijnego na Mazowszu"	nr 41/ 2007	str. 32
Regulamin Odznaki Turystyczno-Krajoznawczej Warszawska Obwodnica Turystyczna"	nr 41/ 2007	str. 35
Regulamin Odznaki Krajoznawczej Ziemi Piaseczyńskiej ...	nr 41/ 2007	str. 40
Regulamin Odznaki Krajoznawczej "Miłośnik Ziemi Węgrowskiej"* 41/ 2001		str. 43
Regulamin Przewodnika Turystyki Pieszej	nr 38/ 2004	str. 47
Regulamin - zmiany w regulaminie Turystyki Pieszej	nr 38/ 2004	str. 50
Rajd "Szlakiem pamiątek historycznych Grochowa" * Danuta Rosner * 39/ 2005		s. 40
Rajd "Śladami Krajoznawców"	Danuta Kończak	nr 39/ 2005 str. 41
Rezerwat Kawęczyn	oprac Andrzej Kowalski	nr 39/ 2005 str. 20
Rezerваты Przyrody Województwa Mazowieckiego	nr 39/ 2005	str. 53
"Rogataka Grochowska" - dorobek 25.numerów	nr 26/ 1997	str. 28
Rogatki Warszawskie	Jerzy S. Majewski	nr 35/ 2001 str. 24

S

- Sprawozdanie Zarządu na Zjazd Sprawozdawczo-Wyborczy.....nr 39/ 2005 s. 23
* Załącznik do sprawozdania ..... Andrzej Kowalski ..... nr 39/ 2005 str. 31
* Uchwała XVIII Zjazdu Sprawozdawczo-Wyborczego Oddziału PTTK Praga Południe
..... nr 39/ 2005 str. 38
- Stanisław August Thugutt (1873 - 1941) ..... nr 40/ 2006 str. 24
"SZEROKIE POLA" ..... Mieczysław Bożym ..... nr 36/ 2002 str. 17
Szkola Braci Albertynów ..... Jerzy S. Majewski ..... nr 40/ 2006 str. 9
Szkola przetrwania ..... BIL ..... nr 31/ 1999*III s. okł.
VI "Zima na Pradze" ..... Andrzej Krochmal ..... nr 36/ 2002 str. 29
VII Zlot Turystów Mazowska ..... nr 40/ 2003 str. 26
VI Turystyczno-Rekreacyjna Impreza na Orientację "TRInO '2006" w 175 rocznicę
Bitwy pod Olszynką Grochowską ..... nr 40/ 2006 str. 29
Superspołecznicy ..... nr 26/ 1997 str. 22
Sylwester Rakowski (pożegnanie) ..... Andrzej Kowalski ..nr 41/ 2007 str. 58
Syrence na ratunek ..... BIL ..... nr 31/1999 str. 3

Ś

- Ścieżki rowerowe w gminie Warszawa Wawer ..... Urząd Gminy * nr 41/2007 s. 13
Śladami historii ..... Danuta Kończak ..... nr 38/ 2004 str. 42
Śladami krajoznawców ..... Danuta Kończak ..... nr 40/ 2006 str. 32
Świąteczne "SOLO" nad Srebrną ..... Andrzej Krochmal ... nr 36/ 2002 str. 33
Święty, cza nie święty ..... Krzysztof Świercz ..... nr 27/ 1997 str. 13
Święty Mikołaj ..... oprac. Leszek Białkowski ..... nr 27/ 1997 str 6

T

- Tablica pamiątkowa w Aninie ..... nr 40/ 2006 str. 16
Tamte rocznice na Grochowie ..... Jerzy Kasprzycki ..... nr 35/ 2001 str. 4
Taniej do Muzeum ..... nr 26/1997* II s. okł.
Tancerka znów w Parku Skaryszewskim ..... nr 40/ 2006 str. 13
Tajemnice "Cudu nad Wisłą" ..... dr Grzegorz Nowik ..... nr 39/ 2005 str. 1
Triumf złomu ..... Jerzy Kasprzycki ..... nr 31. 1999 str. 4
Trzy podróże do Wawra .....Jerzy Kasprzycki ..... nr 28/ 1997 str. 7
XIII Złaz "Górali" ..... Anna Michałowska ..... nr 32/ 1999 str. 34
XXXIII Rajd "Zdobynamy WOK" - pamięci Wielkich Polaków ..... Danuta Rosner ..
..... nr 35/ 2001 str. 42

U

- Upamiętnione miejsca na Pradze ..... oprac. Andrzej Kowalski* 38/2004 str. 5
Uroczysta wieczornica w Anińskim Liceum ..... nr 27/ 1997 str. 24
Uwaga nauczyciele i opiekunowie SKKT ..... nr 37/ 2003 str. 35
Uwaga! Trucizny! ..... BIL ..... nr 37/ 2003 str. 60
U źródła ..... nr 27/ 1997 str. 13

W

- Wartość uśmiechu (wiersz) ..... Faner ..... nr 26/ 1997 str. 43
Ważniejsze rocznice przypadające na 1999 rok .....nr 31/ 1998 * III s.okł.

Ważniejsze rocznice przypadające w 2000 roku	nr 32/ 1999*	II str.okł.
W co się bawić: w terenie ... na biwaku	nr 35/ 2001	str. 52
Wiadomość organizacyjna	nr 31/ 1999	str. 29
Widok przez Witolin ..... Jerzy Kasprzycki	nr 35/ 2001	str 11
Wieczornica krajoznawców ..... Danuta Kończak	nr 28/ 1997	str. 12
Wiek za nami	BIL	nr 40/ 2006 str. 1
Wielcy krajoznawcy, wielcy działacze ... Andrzej Kowalski ...	31/ 1999	str. 11
Wiersze Jana Pawła II	nr 40/ 2006 *	III s.okł
Wieści z Parku Paderewskiego:	nr 36/ 2002	
* Nowy pomnik		str. 12
* Znikająca willa		str. 14
* Nowy hotel		str. 15
* Jeszcze jedna przepompownia ... Andrzej Krochmal		str. 15
Witamy (Rogatka Grochowska)	BIL	nr 37/ 2003 s. 1
Witolin ku miastu	Jerzy Kasprzycki	nr 35/ 2001 str. 8
Włączenie do Warszawy prawobrzeżnych przedmieść	Jan Beger	
	..... nr 35/ 2001	str. 18
Wołomin	nr 34/ 2000	str. 63
Woła dały znać	Tomasz Chłudziński	nr 26/ 1997 str. 7
W 80 rocznicę Odzyskania Niepodległości (1918-1998)	Andrzej Kowalski	
	..... nr 29/ 1998	str. 9
W puszcę jedziemy kolarze mili (mapka)	nr 30/ 1998	str. 22
Wspaniałe gesty (adres do Jana Pawła II)	nr 32/ 1999	str. 3
Wycinanki kurpiowskie ..... oprac. Andrzej Krochmal	nr 38/ 2004	str. 55
Wybory ... przed wojną	BIL	nr 36/ 2002 str. 59
Wyłysiała Komorska	Jerzy Kasprzycki	36/ 2002 .....str. 9

Z

Zakole Wawerskie	mgr inż. Grzegorz Bistuła-Prószyński *	nr 41/ 2007 s. 12
Załączniański Park Krajobrazowy	nr 30/ 1998	str. 25
Zapomniany szaniec	Ryszard Lorenz	nr 41/ 2007 str. 17
Zaproszenie ("PODKUREK")	nr 34/ 2000	str. 63
Zaproszenie do Muzeum w Kamieńczaku	nr 40/ 2006	str. 56
"ZAW-OR" 2000	Andrzej Krochmal	nr 34/ 2000 str. 60
Ze wspomnień gen. Lucjana Żeligowskiego	37/ 2003	str. 11
Zdobywamy wiedzę i WOK	oprac. Leszek Białkowski .	nr 32/ 1999 str. 28
"Zima na Pradze '2003"	Andrzej Krochmal	nr 37/ 2003 str. 53
Z kart historii	nr 28/ 1997 *	III str. okł.
Zmiany na Kamionku	Andrzej Krochmal	nr 35/ 2001 str. 13
Znani i mniej znani krajoznawcy Mazowsza	nr 33/ 1999	str 7
Zróbcie to sami	BIL	nr 30/ 1998 * III str. okł.
Zwierciadło Twardowskiego (Węgrów)	BIL	nr 37/ 2003 str. 26
Z wycieczką na ... dach (BUW)	BIL	nr 37/ 2003 str. 38
Zygmunt Gloger I prezes PIKraj	40/ 2006	.....str. 2

Ż

Żegnaj druha Sylwestrze	Ryszard Lorenz	nr 41/ 1997	str. 59
Żegnaj przyjacielu (Bohdan Grzymała-Siedlecki)		nr 38/ 1998	str. 52
Żegnamy (Instytut Weterynarii)	BIL	nr 37/ 2003	str. 1

Ż Żalobnej karty

JADWIGA CZAJKA

1923 – 2008

Jadwiga Czajka 9.X.1923 roku w Warszawie i tu zmarła 9.VII.2008 roku. Prawie całe swe życie związała była z warszawską Pragą. Mieszkała na Pradze Północ i na Saskiej Kępie, gdzie opiekowała się swoją matką. Ostatnio zamieszkiwała z przyjaciółką (Anną Ryll) na ul. Wiejskiej. Miała dwóch braci. Jeden z braci Stanisław był nauczycielem plastyki („bratnia dusza”). Jadwiga była wielkim społecznikiem. Rodziny swojej nie założyła. Maturę zdała w 1942 roku w Gimnazjum im. Marii Curie-Skłodowskiej. W latach 1939-1945 porucznik AK.

Jako harcmistrz ZHP od 1956 roku prowadziła drużynę „13” w Warszawskiej Żeńskiej Drużynie Harcerskiej (WZDH) przy Państwowym Żeńskim Gimnazjum i Liceum im. Marii Curie-Skłodowskiej. Po latach tak wspomina swą przygodę z harcerstwem:

„Kiedy zaproszono mnie do Kręgu Seniorów Hufca Praga Południe miałam wątpliwości, czy jest tam miejsce dla tak „wiekowej” instruktorki jak ja. Wiedziałam, że w kręgu działają moje uczennice i harcerki, które zdążyły stać się już „seniorkami”. Jak będę się czuła wśród tej „młodzieży”?

Szkoła na dalekim Grochowie. Nagle znalazłam się w licznym gronie seniorek i seniorów. Wstąpiłam w rozgwar ludzi przyjaznych, uśmiechniętych, życzliwych. Reprezentowali różne lata pracy w hufcu, ale czuło się, że jest im razem dobrze, że spotykają się z potrzeby serca. Stanowią jakby rodzinę wyrosłą z jednego pnia Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego. Wszyscy tu obecni działali w zastępach, drużynach czy szczepach Hufca Warszawa Praga Południe. Przeżywali niezapomniane obozy harcerskie. Uczestniczyli w wędrówkach, rajdach czy zlotach. Rozpalali ogniska, przy których śpiewali podobne piosenki. Zdobywali sprawności i stopnie. Borykali się z podobnymi trudnościami, których nie brak nigdy w harcerskiej służbie. Moja obecność w kręgu rozpoczęła się od choinki i opłatka. Ciepłe życzenia i harcerski śpiew, którego się nie zapomina. Rozmowy przy herbacie i mnóstwo wspomnień.

A potem byłam już jedną z nich – członkiem Instruktorskiego Kręgu Pokoleń Hufca Warszawa Praga Południe. Mijają lata, a my zbieramy się ochoczo na wspólnych ogniskach, kominkach, rocznicach czy innych uroczystościach.

Myszę, że młodszy ode mnie, a może po prostu aktywniejsi, opiszą wyprawy do Ocypla, kontakty z drużynami, a wreszcie ogromny trud opracowania już kilku tomów historii Hufca Warszawa Praga Południe. Jestem pewna, że w tych rocznicowych wspomnieniach nieraz będziemy odczytywali nazwisko hufcowego dh. Stefana Romanowskiego, bez którego wielkiej pracy Krąg Pokoleń nie byłby nigdy tym, czym jest. Za to mu dzięki.” („Praski Świerszcz”, Jednodniówka Hufca ZHP Warszawa Praga Południe, wrzesień 2002r.; str.7)

Jadwiga Czajka była absolwentką i nauczycielką XII Liceum Ogólnokształcącego im. Marii Curie-Skłodowskiej. Uczyła historii i geografii. Siedziby tej szkoły były: w latach 1930-1934 na ul. Targowej 63, w latach 1939-1939 – ul. Kawęczyńska 12, a w latach 1945-1964 – ul. Obrońców 31. Dla młodzieży tej szkoły organizowała wycieczki krajoznawcze.

Po odejściu z pracy w liceum, pracowała jako kierownik Wojewódzkiego Szkolnego Ośrodka Krajoznawczo-Turystycznego przy Szkolnym Schronisku Młodzieżowym na ul. Smolnej 30. Przy ośrodku założyła Nauczycielskie Koło PTTK nr 516 przy Oddziale Śródmieście (ob. O. Stołeczny). W latach 1967-1978 była członkiem tego koła. Pani Jadwiga była moim „nauczycielem kraju ojczystego”. Organizowała wspaniałe wycieczki krajoznawcze i obozy wędrowne. Dla nauczycieli organizowała trzystopniowe kursy wiedzy o Warszawie, abyśmy mogli lepiej poznać historię swojej i inne dzielnice Warszawy. Współpracowała z Polskim Towarzystwem Schronisk Młodzieżowych (z oddziałem wojewódzkim przy ul. Szpitalnej 5). Jako członek zarządu zachęcała do odwiedzania schronisk młodzieżowych w Polsce, aby lepiej wykorzystać tanią bazę noclegową do poznania swojego ojczystego kraju. Dla aktywnych nauczycieli organizowała wyjazdy po Europie przy współpracy z Międzynarodową Federacją Schronisk Młodzieżowych.

W latach 1984-1994 była odpowiedzialna za kursy wiedzy o Warszawie z ramienia Towarzystwa Przyjaciół Warszawy. W towarzystwie była przewodniczącą komisji młodzieżowej. Była długoletnim członkiem PTTK, a ostatnie trzy lata była członkiem naszego oddziału PTTK.

Danuta Kończak

ZESPÓŁ REDAKCYJNY: Leszek Białkowski (red nacz. i graf.)

Mieczysław Bożym, Krystyna Bęben, Andrzej Kowalski,

Danuta Kończak, Danuta Rosner i Andrzej Krochmal

Dyżury członków zarządu i komisji w każdą środę, godz. 16.30-17.15

w siedzibie Oddziału - ul. Paca 44, 04-386 Warszawa (szkoła)